	Title
	Author
	Editor
	Year, Vols.
	Publisher
	Remarks

सु.टी.प्र. श्रीगणेशाय नमः [illegible] वृत्तिः १

[illegible] इति [illegible] रमणं तु [illegible] मिति विकल्पः [illegible]

[illegible] इति [illegible] मनोरमां [illegible]

[illegible] इति [illegible]

[illegible] इति [illegible] राम

[illegible] १

[illegible] भवन्तीति [illegible] प्रयोगः [illegible]

पे [illegible] इति [illegible]

[illegible] मिति भावः [illegible]

[illegible] इति [illegible]

[illegible] मिति [illegible] इति [illegible]

[illegible]

[illegible] भावः [illegible] इति [illegible]

रुची टी॰ तस्मात्तराहुरिहन ओसायेरियामर्यपितेः मरसीनिष्य पिकरणाकारप्रसन्न [illegible] ओंप्रन्मपदारा क्रियान्यथादक्लि
मयमर्यं गीति भा॰ पृ॰ प्रस्म [illegible] लागस्य अध्येदशनायस्मृपरगृपेभीति अनन्मापिसापन स्याताभिकरा
नित्सारार् [illegible] निमग्रस्यो [illegible] निविधहरीति भा॰ पृ॰ [illegible] स्पानेरस्य [illegible] गोणभावाणेर [illegible]
गुणानांन्परावलादिति [illegible] पन्यः प्रभृतिरिति [illegible] तवाहलैतेतचान्नमम [illegible] यत्पिहे [illegible] निपपर
मि चार तुस्ले [illegible] मृत्पवदनतामो [illegible] रणोबहुल्या [illegible] भवरति देनपापिपर [illegible] नेनान्यतमम
ताजिनवाच्यतरनिन्दयाः [illegible] स्प्रत्ययस्यालोः [illegible] पाणमपित [illegible] ज्ञावीनिलाशयन [illegible] पत्रो
पगुणः सादिप्यंपत्रयपं ति प्रहीस्यानरत्यस्य गुणानांव्परार्थसादित्निन्यापेनाश्रुतिः नत्वरागु
२

स्मुल्हि रतिस्वेवन [illegible] नन्यतरि आपस्मेरपित्रुस्मगुणीभावत्वप्रहरति पार्श्व सार्वधातुकार्धधातुकयो [illegible]
नोस्मन्करोगुणवृद्धीरतिमवनयस्यनक्ष संस्मरणमहाकार्यपि शेष्य विशेषणाभावमाहाये [illegible]
तहारो ननु गुणगुणि भावे [illegible] राभस्रतेनवति [illegible] [illegible] रतम्नूलफल [illegible]
मतेनो [illegible] तिभा॰ पृ॰ ह्रियत्वादिति [illegible] रसाराननसत्पभिन्न [illegible] मिभावादि [illegible]
तिरस्करसमीपादिदावप्रयोगर्म [illegible] गतसा [illegible] पतिरोन [illegible] भावानतरप्रयोगे [illegible] र्थात
पत्नीसमासाचाभिरिनिषेधमपदस्थादि समासेनो [illegible] समासस्य [illegible] मितिभावस्लादनदारू नारी
स्यादिना तर्जानि [illegible] नन [illegible] रीप्सपिति कुर्मतिरतिपाल [illegible] लेरकरूपमासान् एवं [illegible]

शे.प्र.शे. ईनादिति नकः शब्दकरणे तस्य देशर न योगो विवक्षितः । पदेसंज्ञे तेन भवेदस्मादि अर्थान्तर नमादिपदाभ्या
३ देशान्तरे नित्यमेव पाक्षिका । स्यान्नुत्तरा भ्याहारेणवं विनिहितस्य भाष्यपक्षे वाक्यपदीयस्य विषयत्वं
व्य नत्वस्य नुत्तर देपरेन नाक्षस्य संयोगता । एषां मयुरव्यंसकादि भाष्ये भाष्यपक्षे प्रगन्तव्यं मतमर्थवन
दुर्बल पर्यायापि हितं मुख्यं । ननु तस्य परस्य पदेन न स्यात्परत्वं मुखे । भाष्यकृता चासमासस्यान्तर्बहुल भाव उक्तः
बहुल पदेन तत्र स्यादर्थलाभ इत्यसमास पदेन स्यादनुपपत्तेस्तत्र भावे नव योगे भवेत् तदिति न निषिद्ध पदं नवादि प
दपकाहार एव बोधकः । नञो लिङ्गस्य भावेन तस्याः नन्दस्य पूर्वपदस्याप्यनुपपत्ति भाष्ये वार्तिके भावे तत्र पूर्व पद
बहुव्रीहि वचनत्वाद् भवनानेन तथेदमिति नीपूर्ण वचनाद्भवेत्स्यात् तेनान्यमतावस्तु यदर्थ बहुव्रीहि पदमपेक्षा न ३

भवतेः नाभिधानादिति मतपक्षे भाष्येण हं । भूतनेत्रादेश्चिमब्दर्थ लतस्य देशमिति शेषपिकाप्यन भिधाना
देनिल स्येदर्पस्थत्र भाष्य । तदुक्तमनेनत्रादिषु न समासो नाभिधानादिति । अथ भाषाकारैरतिनञ्समास
पूर्वपदार्थविनत्रुत्तर पूर्वलक्षणं । अनेनत्रादिषु दः पदेन नत्रुत्पादिषु भवत्येव प्राप्तकृ शेषांगानानीतविषया
दोसमीपएवा नयवत्वाशप एवसमास । स्यात्वनयदित्रिमपर्यन्त
स्यानिमित्तं रूपयोः किनाशस्वलिलस्य दि इत्यपिकारक न इति धातोलिङ्स्ये त्वापति नञ्पूर्वस्याभावः देवदत्त हल्लर
स्य दोते तस्य समर्थादिर अस्यापि देइति पर्वदित्तत्र मनर्थकस्य त्वं पार्थैस्ता भावे पिल स्वारस्ये पूर्व त्वं तत्कु
शक्यमिस्यपि कोपं । यद्यपि हलसीरादिति निर्देशे नतस्य नेलविति इत्यर्थंतु शब्दमेव स्थापिता पद

वे॰ द्र॰ टी॰ श्री [illegible] पेक्षया गुरुत्वात्पु निरस्त [illegible] पीयमी दिति निदि [illegible] सत्तां वोपेति । मीवन्त्या [illegible] गुरु लो [illegible] ॥
४ [illegible] रिति । न चा [illegible] विरामवो [illegible] समन्वये पि प्रथमतः [illegible] न
[illegible] पि प्रथमनो [illegible] हल्पदना [illegible] १०
[illegible] निरंसे न [illegible]
[illegible] संस्कार [illegible] सहवि [illegible] पानुपूर्व्या पाणि
[illegible] पूर्वमपि [illegible] बोध [illegible] निराकार्य । [illegible] विरामे [illegible]
[illegible] पुर्व्या [illegible] लनमाना भावात् । [illegible] ४

[illegible] मनु नितीत्र [illegible] सहानि [illegible] मपि [illegible] चितः
[illegible] पाणिने [illegible] । मु [illegible]
[illegible] पूर्वोत्तरयो [illegible] नेनरूपेण [illegible] प्रमाने [illegible]
[illegible] प्रयोगः [illegible]
[illegible] पर्यवसानं [illegible]
[illegible] मित्यादिस
[illegible] मात्स्यापि [illegible] संयोग [illegible]
त्स्य

कैय्य-वा ऽर्थः। विशेषणता दिनापेक्षा इति सर्वत्र कालाद्यपयुण मेदनिदिशा नारायाम्। ना स्यस्या सूर्ष्या बयानु
विषयेषु विषयकि विशेषणी विशेषे भावो ऽपि तस्य स्फोट्यमाला वाक्ये प्रत्येकाय कृतस्यस्य तद्भावपेक्षा
देवस्य दर्शनस्य च मन्यत्र कुलाननास्य पयलौ विनिश्चय मध्ये नास्ति विनिश्चये कालदर्शनो यद लक्षणमा
मन पर्नापुष्पद कालना तस्य तद्देरोपनर [illegible] तारसंस्कार संयोगनरक नः सम्याहारः स्यवासारोपन
वाचामकर्मसंकल्पनानुतस्य च युवयम णुदितिमवयवधारे मित्रे [illegible] समुदितिमान्य वसपुष्पनि ग्रहणे। न
तिनस्य भिन्नाविशिष्टो रस्ये न चास्य [illegible] स्मा विद्यतिपाद कृतप्यणापि च्यन्य पातन्नत्वाहृदयणायम्।
तुष्यन्नापर्गीतिन्यायानानस्य द्युर्षमपि सतोनाच्चर्पणानथा प्रयोगो बोद्धुणामपि क्रमेणनथाया

तदर्पनेविषेनकार्यस्यास्तु यद्यानाममला दिस्य च प्रत्यक्षत्वे गत्रहण पारर्णे नाबालेमंगतस्यादिति विना
यतोऽन्यथा। तस्मादिति। व्याप्तेनाप्यामिति। अथ प्रयत्नेन बोधकालेन वाद्याप्यादिसिद्धः तस्य समपुदा
पस्य न्यायः पादेति। संस्कारस्वरूपबोध कृतपाशाकि प्रकालेपननयाः भूतप्रे निर्णयादित्यर्थः पाद्मर्गांते
तावतात्वनेनापयादिनास्यापिनासं प्रकारर्थः। अथ दर्शन शब्दाभ्यामादर्शनप्रतिसमुदाय स्थापनापनाया
दिपनेयः वासना संस्माया: अव्यापारेण अप्यपरणानाम्। स्वशब्दा अनुभवेन चले। नाप्यपि
तरल्पनिता विषयनयेनुस्यनहृत्स्यापि। संस्कारस्वरूपतं विशिष्टस्यात्सुस्पर्श्यकस्य बाधकत्वे ना
स्तुकोविरोधः पपादपरिहारो गुणदर्शनेन पितादृस्य पिरिसंवाधपनं तरम्। अर्थयुक्ता दिं

न्य॰ श्री

मासं समंसती परंतु का दिक्षिकमकार नाकारयो रपिमानो तेन। किं न स्वशाद्वेन स्व स्वांत्य पराममर्थो सं
वेद्यति विशिष्ट परमर्शं न कार्यः। न च समनुदायेपत्ता। भावारूप पणवे विंशतिया स्यनितम्यान्नसाक्ष्य
हिनं चोनस्यत स्वार्थे चार्थ चोपमितिः। भाष्यति। न हीति वपरेवा रतिलिंग मुगां। पपः स्वस्वसामा स्थान
मुपस्वस्य गुणैः सामर्थ्य णमुरे क्षार्तिनामाचं दर्शनात्तु कोपरेको रहसी चौ रूपपरा सत्तासंकीर्णत्व
संध्योपदेशोनजन्मनाभिवद्र तिक्वा निषिद्धस्वरविषयन्यासस्य स्वेष्टायानर्थकाभिप्राय चापवृत्त स्वन
वेनमनुतं मेधरणा संज्ञमानं च करणं तत्स्या तस्तेजस्य दीपपाल्ला गमस्या निषादि कृयणा स्वारसवप्रस्वय
देशात्ते। मोदीचार माम्य यिति। नातिप्र ध्वतुस्या सीपार्थस्य चर्थे पिवात्र मोरम्पा अमे भवान। न्याय

तत्त्वप्रतिमसेनेति वीदृशयावोपपत्तिर्न मे वेश्वारद्र इति भावः। यत्र रति क्रमकर्म स्थितस्य यत्र गाथा मित्यस्य अपि प्रमात
समीहितेति भाष्यः ॥ ॥श्रीगणेशाय नमः॥ कामादिति वामरूपविनिधिन्न सुरेश गुणकस्यैव सुखसेविद्धः नन्
मनसाह्दर्शनाभावस्तुदरणं ग्रहणमितिवाच्यं। देयत्वानन्तोभ्यो भवति स्वकर्मसि तस्य वेति भाष्यादि वास्यापने
वेसाहवर्णोना क्षय णादिति पापः। द्विष्टत्वादिति। गुणप्रधानत्वं निभो प्रधानस्य विकल्पणमा कांक्षेत्व
नटुला नम्न स्तस्यस्तुकर इतिद्वेशाह इतिभावः तदाह। नहिंसादिना। भाष्य हसेति स्वस्य पर्यस्येति शोधः।
एवं चोभयप्रासो कर्मणीति निषमा वचकर्म रिषष्ठी निषेधः। अपरे स्वना हुतिं। चोदनायामो स्वरे स्वपल
नमनः। द्विष्टत्वामित्यर्थः। पापपादर्दति। तुष्टपाद श्वेतिप वोर्ध्वं मज्ञापि संज्ञायां मित्यनु शृङ्गेरि विभा

[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] । [illegible] इत्यादि [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] इत्यादि [illegible] । [illegible]
[illegible] [illegible] । [illegible]

[illegible] इत्यर्थः [illegible] धातु
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible] इत्यर्थः । [illegible]
[illegible] इत्यादि [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] धातुसंज्ञेति । [illegible] धातुसंज्ञा [illegible]
[illegible]

शे॰ कौ॰ भाष्यादिषु पहारस्तु भाषिसंज्ञानिदपदटिलतेन धातुपाद इत्यादिष्वकार पटितिर्दृश्य । आद्यान्त्रारणकि
८ वाणां ॥ इत्येव सिद्धि एन स्यान्नु पयोगात् । ष्वनुणर वारुचसट । अपि चति । ऋलो लात स्नेति । उपधा
मेलास्त्रेरस्य चं : कित् येनेति । नवाटिल्कोपश्चिति भिंनपदेशरत्निष्ठ : चाष्टंपेरवनुलनरं : ष्वयरेवात मलर
संयोगादिल्लेपिस्कोरित्यस्यनुन प्रवृत्ति : सचोअसिसाद्राजष्ठ येन । वाकारस्य धात्वा युनत्वा भावः स्यान
शक्तिंचनमा वरि : श्रिव रत्स्य स्या सयुक्ताव पक्षो इलिका पियाष्टं । एवंतस्य योग इदि स्युके, स्य परिगण
नताया एवत्वा भात योगस्येवति नतु हृदेरित्य र्थः परिगणनस्येति । षाद्यादिगणनस्येत्यर्थः । नैयमस्ये
ति । भाष्यस्तिवाकरण युसत्येवस्तर्नसंग्रहा र्दति भावः ॥ ॥ उपदेशेजनुनासिक इत् । योगमाघ्रस्तीकारेऽप ८

देशेना उपदेशे कर णना नहिन्नप्रयोजकं धातुत्वादि भनतीनि नहिरोधः संज्ञासेन्नु उपदेशत्ना उपदेशशब्दत्वं
उपदेशशब्दस्य शाब्दपरत्वानि दनच्छि अस्य प्रयोग नकं तत्र रूढ्यर्थेनागच्छत्र, तथा धातुत्वादिव कुंश याभिति
भावः । शकारस्यत्तिनत्वनेनेर्वि चिनुपदेशन इति भावः नचतु प दिष्यते ज्ञाप्यते । नेनेति नदर्थः धातुत्वादि
भिर्दिभ योगताप्यते नहूदनेनापि नाकारे एमसर्वा दशानज्ञाप्यन इत्यरूपे राहा आदिपर निसर्गेति भाष्यकं
नादित्यर्थः । यचतु करणान्युसर्वेस्य : दर्शना तिस्त आगत्यासु भत्यास्तु इदतिवा ऊलक्षाद्रूत स्फुट भावः यथाय
न्निमित्त चे फक्ल प्रयुक्तोपदेशा प्रहनाविसादा विति दिक् नासिका मनुगत इति ना सिका मक्षि इत्यवा
युनाभिव्यंजित इत्यर्थः आनिशारयामि ज्ञा दो लोके चत त्र्यणर स्य तत्पे वोपपादन मात्र स्य क्रमितिना

सि०कौ०शु० सर्वे अनवरतमुनयस्तुला स्वकस्थान भाष्य अनिलोयमानुस्वारयोरनुनासिकस्य स्वसार : स्वस्वमने संगच्छते यो
१ पुनासिद्ध रत्नदीस्वरूपसम इत्या । न च स्तुत्यथरपस्य दिलपदगदितिश्रेयं ॥ पिरमयामनर इति ॥ मंचपुरुषयज्ञ
मपदस्य निवृत्तौ : ॥ एवं विपत्तिः आतिस्त्र स्यात्तननितिशतिसमयो मनमित्यर्थः । आत्र प्रत्याश्यपद इति
तनेससा यां लोप स्यादितिभाव : विधानेनिश्च दितिपुरुषत्वमुना सिक निधान साम श्रीलित्यर्थः । नलमिति
तमनलोपस्यसामर्थ्यं रभावरत्वमपिक ना या कान्यत्वर्थ ॥ नलुप्त च प्रत्यय च इति रत्वत्व यनेकानाम
नुवंभाव इति पको आदितिश्च तीङ्गतिपथपद्ध । नचलोपाभावे इति भिन्न संज्ञाकरणान्त संज्ञा विनेति
तायां भवन्सं मयश्चलोपविभाजस्यलोप इत्यस्य नेप श्यापतः इकरसादौ कृष्णाराहिस्थ वर्णानां पदसंज्ञाति १

येन । पञ्चधानामे कांततन्मेवानिमुत्त्यपसः दोषाभावानस्यादाया त् तथाहि मुख्येः वर्णाने त्वन्य पदार्थे बहु
व्रीहिः नचायमाकारो रेधानामय इत्यदोषात् । पतितंतत्रितिसान विषयइत्यर्थः अतिशायाद्वस्ये विभि
भावाः तत्स्वरूपत्वं : छिन्नश्चति । । क्रियाह कृत्वा इत्यमत्ता एतज्ज्वेन तत्पर्यो धसमवलसणा स्वपर्णक्रुश
शलिभावः लक्षणा विनेति श्यनलक्षणा याच्या स्थानेकृतमापितमलक्षणां विनामपूरण लिङ्ग ध्याध्या
ने एवच पूर्वापरविशिषतस्वतिभाव : न चोभयोर्विधाने पिलाप या च्यापेशालिङ्ग कर्म विलक्षणाः । तथा
सन्नमपि वक्ष णिकार्यान्त शासनमेवेति वाच्यं लक्ष्मणिरस्यादिनामपि मत्वात पदो नि : ॥ कृतदि
शाकिरिति सिद्धान्तसंग्रा आपन्न : । व्याकरणस्यानियुक्तो नश किंग्राह कल्पः संगापनेवा द काररूपा

प्रौ॰मा॰ ति॥ अत्र पदद्वये तत्र स्वरो न बाहुलकादिति॥ भाषार्थमंत्रादर्शी स्मा धातोस्य पि बाहुलकादेकि निति भाष्यः
एकवचनांतं शार्दितेति॥ एककामत्रहस्यपदी द्राहा भांवनिस्स्यएकवचन आस्यु॥ इत्येवचवतां पत्रु ल्पर्णेरः पंचमः
सर्वोदात्तः स्यात्तिसल्केरिति भावः॥ नोदात्तस्वरितिपदपीतस्य पराणि मोक्षमध्वनेकं वृत्तश॥ तथाहि
किंराम ध्रुवस्येकाकधम बाधिंत स्तेमितिका वार्तिकोले. किंतस्यको वशतात रुस्य पदवतनमोवाचिन॥ न
मुद्रा श्रीपते चनेत्यत्तस्य करुल निति भावः॥ अव्ययिता दीर्ति॥ इंशोद्दन स्यो वारण का नत्तरशास्य कारण
ब्रह्म भावानि कारण बहुब्रीहौ तत्पुरुषनीति भावः वांकास्तु निपुनतेवहुत्य्य चिह्नरणतात व्याहां॥ निपाद
लिपि तिष्ठा मष्य काल्य स्या बामे च वचनं॥ स्वोचारणम् ति॥ स्वोचारणमात्र सरहस्यर्षः॥ तात्स्यम् १०

वेदेषु वषार्थे वा अपनमायेतु पप्या सुलभेष साधुः॥ स्थितिरलोपेनति॥ पंचमो तात स्वर्षः समाहृ हुश्चतु ग्रानतं
एकादेश उदात्तेनोदात्त इत्यस्य नेरतिभाव॥ अनुदात्त इति स्थितिरत्तेत्तदोदानत्वेशपनिघातेनेति भावः
स्वनिसूत्रबाध्यकुल स्यो नोत्रिक वीर्य अवांतदिति स्वविनक्षितनिमित्तयोरंति॥ तदंपत्तमानप्राप्तिशाखांत्ययनाय
शांतस्तानवास्य वैदिकोबहुतरग्णनि पर्यायं॥ न तु नपा० पोयाविरति शब्दयोरिति॥ अरस्यप प्रपीत्यादिः
शोषनिघातरतिच स्यतदापी तिशेष॥ अनेनार्वांतो स्वनुदात्तो माभूत इति भावः॥ कालत्पदइतिद्वयैरपर भूत
योगलन्न अं श्री शब्दयोरसौ मात्पद्विदिति॥ स्वतो प्रत्यसारितस्यारमात्यमत्पतानेपदे रतिश्च स्वतिमान्यत्र॥ उ
दात्तस्वरितपूर्वस्वरितास्पः एकुणस्थितः सरितोजातस्य इति दर्षः तेन तुल्यं न इत॥ स्वरस्यांतानुदात्त श्रु
तिच्छत्स्वर्षः॥ नपालानाम मंतीनवाहूस्थर्षः पद्यादिंसु श्रु तानानामकोहिमत पुरा गीतिं तिद्युत्ता रमस्यपाद्

कौ॰त्र॰म॰ २ लीतनापदिस्यनेनन केवलमसुदात्तं अस्मादि मवाहृत्य नेनो एतश्रुमिकसंज्ञात्यवहितेनेना भीमु
११ शातस्वरितकलमिति नह्या वेस्यचेतयति॥ नन्वाद वोनयस्या मिश्रात्या मिश्रिममाणमस्तीत्यत्र॥ स
मेवाद्यावापेक्षयति॥ अन्वोदात्तदानादिस्वनेनाद्या प्रादिस्वर्यस्मीति भावः॥ एवकारइति॥ नयुक्ताना
दीर्घादिस्युपिसमा ब्राद्यलब्जमनिमस्थवपाद्यादिति भावः॥ एतेनेतीप श्लोकेकालिकाविस्यपादस्तपादाद
सुपादस्तपाद्यनिनोध्यं॥ न्वाभाद्गमदतिस्वरितइत्यर्थः स्वारइतिस्वरएवएवनानपर्यः स्वारः
स्वार्येणु॥ स्वरितोदात्ता आंपूर्वेन नपोरर स्वर्थः आध्ययइति॥ नद्युक्त नाष्ये॥ प्रदेर न स्व शास्त्रे॥ प्रार्थ
मानायाहृदतनिदूतिरक्षा दृष्माण मेवेदन स्वारा वनुपतंश्रतीयतइतिमनुपानमापिस्वधंमान्वा॥
पंचमात्रो मेव पलसमते इस धंवस्पोद्धवारात्र व्याहारएवंन लोकेन्यत्र रवयोन्वधीर्घादिद्विपि अर्थमा २१

वेकोदात्तेतिभावः॥ मत्रान्तरेनिप्रातिस्वमोकमतात्पृक्षया ॥ निरेवलोकमाधारमतांतरेण स्वर्यते॥
यं विदिति अन्नयत्र संज्ञापरमिदं। नाव्यानेन्द्रपोको काकरे वन्नतेनेति भावः स्वर्मत इति नाशनस
लिलाद्दमितिनिषेधस्तु उदात्तादनुदात्तस्य स्वरितंर्स्यस्यवानेमरस्य विधिरिति स्याद्यादिति भावः॥ आ
स्यादेनकुत्तमवस्थाणतात्वादियदनमत आहा अन्नास्य भवमिति मशाद्वलादिति नहलोपलः॥
यत्तः नचतस्याश्चार्यासस्य मुपरिनप्रकृतलीकतारूपद्रति भावः॥ एककारेणनितनवप्रत्ययासिका
याः स्याम संवधान्य तु निरूपितं मनुत्त्वादिलेति एषा प्रयोगसुका चांतुवाटेनानशासनवृत्तस्य भा
दितिभावः॥ नासिद्धस्या चिति मत्र गो धुक्ष्या निरसारोपत्वेन ध्वानुनासिक पुनः भावानस्यात्
नचानिदशांतरस्वरस्यापि विधित्वं प्रयुक्तेनरोपः सपादसमाध्याय्यामपि दृष्ट्वा तिपरासिद्धता

[illegible] ५२ [illegible] तस्य [illegible] विनिगम [illegible]
[illegible] सिद्ध [illegible] उदाहरण संगत्यै [illegible]
[illegible] प्रतियोगि [illegible]
[illegible] इति भावः [illegible]
[illegible] कार्य [illegible]
[illegible] तेन [illegible] इत्यर्थः [illegible]
[illegible] सिद्धत्व [illegible] इति भावः [illegible] ननु १५
[illegible] प्रतियोगि [illegible]

[illegible] इत्यादि [illegible]
[illegible] मूलस्य सिद्धत्व निषेध [illegible]
[illegible] इति चेन्न [illegible] एवं [illegible]
[illegible]
१ [illegible] इति भावः [illegible]
[illegible] इत्यादौ [illegible]
[illegible] इति [illegible] नित्यत्व [illegible]
[illegible] नामस्य [illegible] नानाप्रमाणा [illegible]

श्रीमं १३ तजातीय प्रयोगे कार्यं कुर्वन्तं न मा वक्ष्यक मेयस्य न्यनविस्तार: पक्षस्तारति विहितं कार्यमित्यध्याहारगौरवा
त् भिन्नविषयादीनामर्थं संहि विभ्रमेकरणानन्त धिकरणविपाध्यमननज्ञा स्येण निहितं कार्यमिति व्याख्या
नेतसंमंतेक्षुद्रानस्तादिवाध्य ल्लोकमसिद्ध ति विभिन्नमध्ये मे न गौरि रिति भाष्यवार्तिकेषु पर्यालोचनेन
द्वयवाप्त इत्यादीस्यमन्यमनाहित्वमिति भाव: उच्चारणइति पादमात्रिकाविमाविति भाव: सत्य न चेदि
कार्यं भूतस्यालम्बद्धिपित्वादिति भाव: रत्नाविति कुरङ्गीति इति स्थितेकृत्य करीति प्रकृति भावेनदीर्घ
भावे गुणे यणि रत्ना विस्तरस्य सिद्धि: उच्च अल्प च कुमारीति निपात: रत्नौ रितिपाठस्तु आगंतुना अकारेण निर्दे
श्यर ति बोध्यं मयोर्वैर्यारिति द्वन्द्वेणगुणादिति निषेधस्तु षष्ठीसमासस्य मनु क्रमे भाष्यस्य स्य बहुलग्रहणे १३
ननदभावस्तु भाष्योदाहृतिविषयएव नान्यत्रेति भाव: प्रथमां तेनेति प्रथमापास्थितत्वादिति भाव: ॥

गपंपक्षा: नेक गन्यपराचैरस्य वा भाष्ये परिनिष्ठितेति च्च वचएक विभक्तित्वादुपं निपात इति वाच्यं अन्य
भाग ना मा मनिक्षमर ति विषये स्थानि शाद्वस्यापि नियमति नन्वयं तल्लोन पक्षविभक्तिस्वस्य क्षत्रुत्यात्त्वा भ: एव
स्यान्निपत ति न क्लि मति लदु रणाय एकु पि न द्विः नि सार्थे रूपरि निष्ठित विभक्त्या समासेतु स्थानि कार्यं ष्ठा
नि रूपो नत्वा दि रूप गत स्यानियम ति न क्लिष्टं सम न। अत एव तत्सुरूपे तुल्यार्थे ति से भाष्ये पर मे
रूपर मेक कारक रूपत्वा दाव ति भ संप मा वा कम त्विति पदा रूपपरि भाषि तिव्यास माहितपोर भावे:। यद्वक्ष्यति॥
सूरस्यपं शा ष्वेषा अकार पक्ष पनिर्देश: लिंगादि त्यन्तप: निर्देशानास्वरह कारया: स वर्णो भाव
नाधरूतु मानि च वचन न कृत ना प शाया मध्यप एतास र्थ कथनेल पीयर ति भाव: व्याख्यानादिति एवं
व्याख्यानमानं तु प पत्त भेदनना त्ला विस्य तस्य व्याख्यानपर भाष्यं त स्त न य त्र वक्ष्यति सूत्रं मा लिखि

क॰वा॰म॰ नाप्येचिन्त्यमिति शीकारस्येदूरेति इत्यादिस्थलेऽपि दीर्घकारस्य शकारपरेऽन्यत्वं नघर्षीः ऌकारात्त्व
रणोन्तरऌकारस्य इकारस्य दीर्घे इति वाच्ये शीकारस्य दीर्घः न्यायात् किंतु ऌकाराभावात् तदनुप्लुतिपर्दीर्घ
इप इत्यनन्तरं प्रसारे ऽकारसे इत्युक्तं ऌत्वाभावेन निष्पन्नात् शीतवद्यान्तरित् दक्षाविलाङ्घने उपीनस्वगद्रु
इत्यनोपात् शीतलशब्दादि सिद्ध्यादित्तुगणस्य श्लोको च पद्यते। किंत दिनाद्रष्टव्य च न वृन्नताधिकारा दन्त
वह्नत्वात्तमेवत्वस्य पूर्वमिति भावः पत्ते चेति व्याहऋतुं व्यपत्वर्थः अन्त पवुकेनद्रति सवनपरत्वमनं
तद्विरुद्धादिभ्यं न्यात्स्वकामानात्तुक्तिः अन्यथा तदिस्वदीर्घस्य ह्रस्वस्यान्तराम्नायस्वयं प्यावादित्यनदर्थ
पूर्वेणागल्प्य ग्रहणेतु तदेव व्यनलिपेन च ऋकारणानगलापि अकाराद्यग्रहणेन नतस्य स्थानित्वेनवाद
तेऽग्रतलमिति व्यर्थं तस्मात् न्यकनपर सवर्णात्त्वकार ग्रह णार्थतत् स्थानेऽन्तरतममपरिभाषया ऋकार ७

मग्नेनस्वचारणेनन ग्रहणफलाभावात् न चैवं साधितेऽभिव्याप्यमानत्वात् सवर्णग्रहणप्रसंगे कैरोन
दैत्यर्थं तपरत्वाभावेऽपि च आदेशांतौ निमित्तत्वं तत्तनस्य ह्रस्वत्वानुमानार्थत्वेन च पूर्वबोधत्वा
भाव्यत्वाभिधेयत्वात् कृतेऽनुत परत्वेऽभाव्यमानत्वापीत्यन्यदेतत् अन्ये तु तेरिति वर्णानामुपद
शात्ता वत्तनत्तर कालत्वं व सांतान्तु तर कालतः अदितेनेति प्रत्याहारः तदनन्तरकालत्वं सत्व
नहन्तर कालमणुदित्वेनासमुदितेन अन्यत्र सवर्णानां ग्रहणमिति निपाल्या परिसमाप्तिरिचा
पादित्यर्थः अयं भावः आदिरन्त्येनेति प्रत्याहारसिद्धौ न्यायेनानि भीयेतद्धाक्या यंवाचेसती निर्णी
तेन हि पचपरिहरणसवर्णपरिग्रहाभ्यनिश्चयणुदित्येनेनताषत्वांग्रहणं बाधनीयमन्यथावा
धकसंभावनयात्तु स्यान्यत्सवर्णग्रहणात्किंग्रहेः प्रामाण्यसंदेहेन तथा तथा धानापतिः नचैतदा

वै०शा० व्याप्यं बोधः तः शाब्दत्वनिश्चयस्येति प्रकृतनिषेधवाक्यार्थबोधस्तु ऐन्द्रवं विधिवाक्यार्थबोधस्त्वनेनेति तत्र । अत्र पदार्थोपस्थितौ मीमांसकानाम्‌ बाधकाभावात्‌ निषेधस्य प्रतिषेधो मीमांसकोपपादितः नन्वा
द्विविधेपश्यते पि दिविस्त्र दोषस्य तन्मात्रा भाव्यम्‌ एमाशिरथ्यपलब्धिति सर्वेस्यायं व्याप्य गतावारण
नभ्यापाद्यमाने धन्यायानादरस्य मुक्तं भाष्येस्थित मिति अन्यकाचार प्रश्नस्य मानेदर्शिते सा
दृश्यं चतिबाधानैतावताह्यस्य प्रमाणा भेदनबोधं । आत्मनोरितिनन्वरूपस्यैनिमित्तितत्त्वकृत्वापास्ति
इत्यादसिद्धत्वेनज्ञानान्तरस्येतिनिषेधात्‌ तत्त्वाविह हिं भूतसंस्कारानिनिमित्तकस्य भवितुंनिमित्तकः॥
अत्यानिमित्तकत्वेनलोपस्य नहिरंगत्वात्‌ । अर्थनिमित्तकं बहिरंगलस्याभावाज्ञानाप्ययेत
स्वरीकृतः नकारज्ञानानुस्वारपञ्चमासन्निधानुपु । सकारजः शकारश्चैषीद्वर्गलवर्गजस्य १५

निर्युक्तेकृन्त्वादिघुलाम्य पिन्द्वनामपिद्रशनेनेतद्विषयेकस्यरि भाषायाच प्रवृत्तेः आत्तो धातोरि
तत्तृशावपदात्वासाकारोप्यत्यतस्तितुनकु मप्यज्ञस्य । पश्च परस्यावसिध्यापत्तेः । पशुंसनाभे
तिनियहरिडा॥ विद्यानोरित्यात्तो । अत्तानापदरति धातोः मानोऽवमनेवृनिष्ठाकृत्यार्थक निपातव
शाद्रस्याधातुत्वेप्रातिपदिकत्वाभावात्तस्य भावपरत्वेनापत्तिदोषः क्रियात्वंचसाध्यत्वेनप्रती
यमानत्वं सा ध्येत्वंचजायमानत्वं मेतयन्यत्रविस्तरः॥ इत्येतीति । एषोक्रियासमानाधि
करणत्वाक्ष्लिंगाघनन्त्वयितात्र मदर्थस्य क्रियात्वमित्यभिमानः । एषामव्ययंपुपाचप्तुपशा
तिपदिकत्वेप्यकजर्थः स्यात्‌ । एतेननतुपाद्यसामर्थ्याद्यानुत्वाभावइत्यपास्तं नन्वेषां क्रियाकां
क्षादर्शनेननक्रियावाचकत्वंमतत्वात्‌ तिङ्पदतिकालोपिधात्वर्थएवेतिनक्रियाभावकत्व

प्र०भा०म० हानिः तस्य च धातु लेख्यं दपकृदूरे क्र इत्यानंस्यात तद्धानेमितिनिक्वं धातुत्वनिषितक्वं चेतितस्य तु मेव॥
१९ तत्वपत्वयमिनधातुत्वापतिषोध्वा ॥ तिरे वसस्तुपदेशा भाष्य नात्मपमतिरिस्यकुः न्मत्वपदवाव्यता
च धातु अग्रगारसंधि द्र्व्य भाष्य रनिकलक्षातुत्वनिमितर्द ॥ किंचाशिर्तिरीति सुसत्पयुतिपच्यैरितिपर
लत्यागयस्यवान तिमानातू नाकत्वप्रसक्तिः ॥ चापि स्यात्साहू उय मन्यानाभिदिन हिश्री पानावर्ड
तेनेतिनदा नियाः तम्मा दृ। ने ति। सु वरेशपभाष्या कृद्वानन्य पतिवरयतीत्याहिषु धातुलबृ्शल
विश्वमनवा दुत्वानतिरिति नद्धाद्वयनादिविभापः उदितकृमणांती इस्त्युपलक्षणां। तस्य कृतिपु
ब्लुवाद्दनाह विध्वानेनसार्वधातुकेपरीतिकरणविधानेन तत्पतुल्ते ॥ गुण्वेकृम्यसत्वपहितमा १९
॥तपतनयत्वपदितपस ॥ कृतिप्रभृतीनां चविकृषां विस्त्वानधिकारविहितकार्यदिस्पला

वृ स्वों र्ष्वव्वोऽयं एते आत्विनस्य तथापाद स्य नुं रोषत्वमित्यतर तिभावः ॥ सेषेत्याहू स्पसंमतस्यमापि
माह। सत्वमिति सम्यगर्वेशति ॥ नचलुआमुपनियुक्ति पश्चमन्यमाना इतिनिरकेपस्तुमितिमानुवा
रपोवान वधपितिलुप दिन किन्नेकनवादिविशेषाभ्य। चापपमितिजनपगान मितिनद्वाव्यात्रुपातनवा
वनिर्णय कृ निरकपश्वरा हं तेन्यधापादेमानाभावात ॥ स्पष्टविदंप्रश्ननस्वप्रहरदत प्रेवृत्त भा
तेमाध्रवर्धं व तिदिक् । धामनोप्यन्विति। नचहितु स्थात शतितनोक्तं। इतिसंशयपकरणं याअन
पेति। व्याहमितस्तनुकृस्व कित्सास धो ०ह यापाराश्रवपणनस्थ्यत मूलो कापक्ष लापिति
बुद्धिस्साधारण्यनतस्फुरत्वाय एवमेवाहं शरति पत्नेनेदस्पादिति भावः ॥ रमनिति पुत्र विकारस्य
तेस्मान्वल तस्यानि भावः सर्लुगिति। घ्वसएवदीपिनेतिभावः तद्वेनि रकृतिपदवचलार्यं अ

गे॰प्र॰श्रा॰ थनेनभवन् वेरोपपत्तिरित्यसदति स्तवर्मा थनेनोत्कितभिानितिपरोर्गुणाद्यलोकनाख्याः यदैति॥
लिंगात्मकृत्यपुत्रवदुर्लतलेनप्रयानतः थेतात्तदर्थादिपटितुवाक्या वंवाधभूतलिदि॥ स्या
नित्यते नापसिद्धेनस्योपि॥ कृपदस्यवाक्यादेः नन्वथापुत्र। कार्यकृत्यादेरुपपत्तिरिति नि
नास्यान्याकांक्षाग्रहभावनवोधएव नेति नि शब्दः॥ एकंच पदश्रुति निमितेपापदेवकमनया
थान्यपदांतरं नास्यानपक्षीतनिर्णय उपस्थितालोकसपदेभाषायां थान्यत्सुरगुणाख्याद्वनय
वाक्येकराक्यत्वनानयरतिवाहिरंपत्सानदाह॥ इर्गतोगासेत्यादि। मितिमत्र्योरनयनस्थितिएवं
नस्थानपदहितामावनिर्णयेकगतोस्यस्यत्स्यत्तसहर्षेरवनेति भावः॥ नियमार्थपिदमितितत १
द्वि भायकेनिरांतपोगुणाद्यधारत्तोयस्यानितिदिमापिस्यानिनियमार्थमितितदाकश॥ तत

ईभावरति॥ इयोर्निषयमयो॥ नवर्णकलुकेसादात्त्तितिभेनेनगरूत्स्यांसस्येसयोवाच॥ प्रांतस्येकरति॥
णा॥ उभय थापिद्वयोर्विशेषणविशेष्यभावस्यातद्दयपदस्यपूर्ववसाने॥ कमलत्वाद्स्यातिनियमनेत्रो
धानित्रेपदामस्येतितदयः॥ तस्यात्सांत्वस्येयस्यापिविशेषणमितितथा॥ एवंचमित्रगुणद्वयादेप
रिस्पलैवाभावदनयोरस्यागसर्वदिक्षागुणापदमातविरोधदतिभावस्तवाहातश्रयपदार्थमितिद्व
पाधारकतिमिमियेरियत्रमिदः॥ शर्मिदिलासंयतिज्वासस्यानामनदोषः॥ पुगनेतयपुत्रुवनेत भीउपभेति
वच्यात्स्यमिनिनिसदिभावोलकदूषणा द्वारासिल्वर्यः नवपापर्तेत्यनवेषः॥ गुणकलनेद्वभावरूपति
त्रिदिः॥ प्रतमनवसमयग्रयपनाधामित्यादिनिर्देशः॥ संगत्वनेलवाह॥ कोलुनेरत्वाद्धिकतरति॥
ननचंतहिक्रिमर्थभावपद्यहेलोमरतिचेतश्रणुधूपदांशेरद्वारेभापान्यरस्थितोत्पत्ति॥ तत्मारस्य

त्वान्दिव भिन्नत्वे गुणनिष्ठभानापत्तिर्भिन्नत्वस्य प्रविहितत्वमिति॥ ननु ःकुम्बलस्यानिगम्यसम्बन्धादपि गुण
निष्ठभावापत्त्या प्रबलो वृत्तसंबन्धपत्रप्रयत्नस्य तु विस्फुटस्य रूपरूपेत्वमेव वाच्यमितिदिक्॥ इत्यादावेति
आदिना सत्त्वं तन्मात्रा ज्ञानं नु मरादित्वानुमा इत्यादिस्तु धर्मत्वासंभवादितिनु मामित्वं गुणानामिष्टादि
संस्तार्थमिति मुख्याद्यादावुत्तरसमासादिविभागः दीर्घः सिद्ध इति नञ्छन्दस्य स्पष्टनिहितः समसमुदाय
गमृष्यत्वेऽभिमान यत्रापि तस्य वाक्यतात्पर्यस्थानेऽपि न पितसात्कृतास्य तुल्यत्वेऽन्यभूपदार्थानय
घतनमात्रस्य गुणास्यधर्मीभावेर्वटाभावो फिनि निषधारं भेनलोकान्यप्रकारेणानपायानयुयस्य
समुदायस्य नामीकारादतनदोषण ल्व आपित्त वान्यायात्वातं॥ पंचाराणि नियायापदस्य विभक्त्या १८
मावयानेअन्तरस्यापि नांतत्वापत्तेरर्थागमेनिस्यानापत्तिरिति निरस्तं भाष्यादौ च पणी सुप्तलक्षणं॥

नानार्पिंगानामितिनलोपसिद्धेरप्रसंगाद्विनित्यपर्यंशब्दं दर्शितिति शेषलोपेतस्य हरणं स्थानेनेति॥
स्थानसंबन्धार्थेनस्य थं भं निरूपितसंबन्धः पष्ठ्यर्थो नतु तद्रूपः संबन्धरूपत्वं रूपेनैन भनयति॥ पल
मिति बधिकरणत्वस्य श्रीदिरनएपेतिबोधः गुणानामाण्तित्वमाणसप्तसूत्रसतांद्वगुणत्वेराद्वारण॥
वधिकन्यायेन च सुपलुक् गुणबहुत्वानोलवितया निरिक्त धर्मभाव्यतेनानान्त गौरवादिस्थानेन रत
मसहस्यतात्पर्येण पस्थिभः पंतरनसामावचएवगुणविभोक्तव्यरसाकारयोः सा इत्यमिति तदर्थः सतत्रा
नोविसारादीनां वाधादलीत्र द्वितापिकोपवाकेतुगुणान्वयोधा अनुकरणमिति इत्यादिसमस्तमत
नार्थकृतस्य तं तवडु स्वनिर्देशान सरूपपरंपरा स्थानात्॥ वृत्तस्थपसंस्कारात्॥ दासस्मेत्सुसमस
नामभिनतलाद्य पेतामिति बोधनाय तद्वाभार्थस्य निर्देशस्यानेनसमानाधिकरणास्वरविभाग

लं॰ के॰ टी॰ शब्दपूर्वकमेनेन लघुकरणो लक्ष्यतार इति । बोध्यं दिदिक्षयारलेन । अत एव तन एकद्युविसादोनदोषःन
२१ तर्पनुत्वारितेनामी दिसद्दस्य निरंतरनेति भावः । अ च यथ निग्रहकृते इति । अत्र चुपरिलेप्टस्य यणि तुक
ईस्वर्द । एदंसंहितायामिति सूत्रभाष्ये स्पष्टं । फलितेति । तस्य यत्नार्थस्य स्पष्टता यो चाचरितम एनेति भावः
नर्तुष्धतमिति । स्वरूप मियतः प्रातिनिधिः । तत्रादेरिति प्रथमान्तं । तत्तातरस्येत्यनुवर्तते । स्थान
वंयं षष्ठी । पंचमी निर्दिष्टत्वयस्मात्त्वेतदुत्तरसंबन्धीउत्तरस्य स्थाने विधीयमानं चादेर्बोध्यमिति । अस्य
भेदयं । नान्यदपरामर्थ्याच्चदिरित्येवं विनापि किं विदेशान्तरमश्रुतिः । अदेरित्येतालनुत्रतातरस्य
सम्पत्त्या परत्वबोधकशब्दमयचनिषधानं नत्र नेतिनिर्देशिः । तस्यादे नेप्सवर्त्ततरतिभावः । तस्मातीति २१
नचानकालिपुतः पूर्वमनतकि जिनिनि दिष्टपूर्वस्यतस्मादित्युत्तरस्यादेरितिबचकेनानपष्ठितेरति

नान्यतः प्रादिरित्ति षष्ठीस्थाने द्रव्यस्या संबंधेआतमेरसुपित्यादो अपि तस्य प्रयुक्तापत्तेः । संबंधे सप्तेन
स्थिनि मितस्यादिशस्वन चारपितसंबंधेन योग्यागम विषयः प्रकृतसंत्र पेनेरितिदिक् । अनंतोरितीति ॥
आदेशानां नरत्वाधिकारपाठे पि सम्यार्थबोधोतरमनत्रसयत्नतानेनोपदेशोकारणकारयोरित्य
पूत्रेणः । मतुनरेलक्ष्य पत्र निरुक्त रत्नापित्र ने कालु तास्तते वारितिभावः । स्वर्वतत्र एने तिप्रपर्यादि
त्मकम्। शब्दान्तरमासतिः यस्य किसंबंधि तत्र पूर्वप्रकृतिलक्ष्य किसंबंधपितयं पशुनः प्रकृतात्कृतात्
नवत्तेमाले यस्मिन्निति भावः । कृतादृतेति । वाक्षि विशेषणानामयगलेनसर्वः इत्यालातलनद्वारेलस्य
न्यनेनशालिताहनर्यगावि नकिनि मितानामवलुस्यादीनां तद्ग्रहणान् । निरुपतेनेनसिद्धपाचानि
रूपर्वंविभक्तिभ्यप्रयत्नफला भवान्तेति दिक् । पीमरंगातार्थिति । भाष्येतु च्छय चयस्य यांतरं तुनय

बाधेवः ३ अभीलवकौ र नुमाववि लिक्स्याहार ग्रहणेनमाधिन : एवं च नच्छ्रहे विकलस्यपा सिद्धे नेदु
कं । अनेन रोगस्य बल ६ त्वा पकृ मन्य व प्रवर्तितं आभ्यतरएनेति । निरर्थकाश्च अयत्र र बलवत्त्वं जीजस्या
भावात् । तनेति । पूर्वाणु च्छन्दर यु परि ता योयुगपतु भ्रासाने तिभावः । नष्टुर्वीतिल्यर्थं इति । यदितु सपुप
हगादा गदाव विके अन्त हया नेसार दा तमम् इतिस्थिते हदं सं प्रसारणं यथा आसावलिप इति भौतेन
नवीक्षो पम्यि निवकलानु वेत प्रसार ले त्वाधिनावाषादित्तमाग्नि चनाक्षस्या तुग्रभ्र वे चयद्वप्रेष्ठ
मेवान्स्स्यानमिलिन लिङ्गि र्त्सुच्यते । तदेकापरिभाषा निष्कलैतिवोध्यं । अतएव भाष्यकृता पि २०
यपुहतेषुसन्नेविलम्बना ॥७॥ इति परि भाषा प्रकरणं । ७ ॥ ननुघ्यानि पशेर दू परापत्सोयथा कारा
दिभिः दीर्घादिग्रहणं न स्यात् । उच्चारितः शाद्ब्द प्रत्यायकोनानुच्चारित इति । अणुदित्सुत्रे भा

भाष्योक्तेः । न चोद्धा मितस्य च प्रत्यायकत्वे र इ सिपुरुलु अभी प्सणाभावस्यबोधानापतिरिति निपाच्यं । तथापि
तुल्यकयुगवः स्वीयन सुपस्वे रवा रणलसत्वात् अनन्या स्य प्रत्याहार ग्रहणेत्विति एतन्वं दीर्घ कारे ग्राहर वा पञ्च
मवत्वेन विकाराद्दिभिर्वादि पिनस्य ं र्कपर इत्यनु प्रत्विते च्छेन नतुल र प्र त्ययवार्यान म्यादि सपार्ले । सुनि
प्रयोग्येपस्थिति निस लेना रोपाच्च । नन्वनुदित्समन्त्र्यर्था । न च प्रत्याहार राग्ने सपर्ययोस्तु व रिताल्पां । यामि
सपर्णानामिव तत्त्व वर्णानामपिग्रहणसंशयेन प्रत्याहारासिद्धेः । नचास्य सुपा विरहरो चारिताल्पर्ये ॥ पालिक
दि: स्पनस्याहारसवस्पृतो भेदे नाण त्वा तावादिति मय एमनु दित्सेन्ने भाष्ये र ति चे न । लक्ष्यताय
दीर्घ इत्य ता ना चे म तन्त्रीरेका र्थात् प्रत्याहारे सु पलक्षणं । तदाश्रवाक्षेति च । यास्य त्र विलम्ब दापि
मदत्त वा च्ये तुल्यसपा वचपकत्वात् । अनुदित्सूत्र गृहीतल क्ष्यताय लेदीर्घ कालस्रणं पिशी

स॰१२॥ धमानुतिं॥ [illegible]
वाचासलो अणुदिदित्य नतु न लभानात [illegible] भूकत्वि [illegible] ता दतीर ना प्रदमान। नतु पादि [illegible]
(विचारेना धांमिति भावः। तवकपाला माह॥ दीर्घादिति। आद्य [illegible] कारण स [illegible] पितत्वा
श्रीचीनेत [illegible] सिद्ध मपि भावः। तेन लक्षणं वीकारेण। भाव्यमानतेने [illegible] नि धीय मान विषये लक्षण
भावस्यानुपद मुक्तत्वा दिति भावः। अभेदकतेनेति॥ [illegible] गुणानां भेदकत्वा भावपिस
रूपकृत [illegible] मादाय ससप्त संख्यानं विरु [illegible] दितु अणुदित [illegible] ग्रहणा [illegible] नि षेध गुणानां
भेदकत्वे चानि [illegible] भाष्य [illegible] तदापि [illegible] इतिय था स [illegible] मभेदेन तत्व [illegible] न पञ्चाह। २१
भेतानां [illegible] ति॥ तत ख [illegible] तु ससप्त संख्याया। निति भाव [illegible] धमादायति

[illegible] दि [illegible] निर्देशो [illegible] नुपपत्ति [illegible] तस्य [illegible] संभवेन सबो [illegible] तथाय
[illegible] निर्दे [illegible] इति निर्दि [illegible] सि [illegible] धे [illegible] ति
दीर्घ [illegible] स्वाच [illegible] वान्तरतिभावः। स्थानेन्तरतम [illegible] नेति॥ [illegible] नामानं तेन
[illegible] भावात् [illegible] स्थाने [illegible] निभाव [illegible] साहारे [illegible]
[illegible] ग्रहणं [illegible] ग्रहण [illegible] स्थानत [illegible] ग्रहणात्। एवं [illegible]
[illegible] निर्दि [illegible] नान्यथा। एवं [illegible] निर्दे [illegible] चितः॥ च
[illegible] भाष्ये [illegible] नुपपत्ति मा
[illegible] धर्म [illegible] पित्र [illegible] वर्तते॥ [illegible]

वैष्ण० टी०
२२

दुर्गतीनां कृपया त्वात्कलक्षेत्र कारुन्येन त्रयात् परितिः ॥ भूतानां दिव्यानां केवलं दशने त्वरात्मपत्र त्यागादिपरो
णुशिवहि॥ ण पुरस्तात्तस्यान्तरमध्ये वनादितिस्माद्देः स्वकृपा पूर्वप्रदक्षिणादयासमर्पणं च जनस्यापि तत्र यदर्थ
स्म संहिता चनिर्दिष्टवन्तं कुत्रात्मा जितिस्त्रियां शुद्धं तस्मात्तस्यापि तस्य तदिदं तस्य पादिस्पशा
दीर्घ कलात्मा त्वं नयसि यत्र भूतानामस्य त्वं नच्च पुरवस्तात्त्सं मोदा वाक्यं भवन्ति बोधमानं सकलमितियुगण
आसं च ब्रह्मणोपाहूणो निपभक्तस्य परस्य च नदिति स्पर्शादीनां त्रस्याद्यो दापानाः । एव चान्यथा भूतदेवनाम त्या
भवणीनामपि नमानन्वादन्न विविक्तानलमागोदितस्यारी यपुरा सितकृपया नेपिनिरनुनासिक एव । अतन
नुस्याने तत्त्वम तच भाष्यं अस्यानेकदुरात्मकत्तत्मा रूपेण तस्य यामं स्थापितम्यनेन । पिनिद्दि मिर्णुवं
तेन चनय । कन्यादि तं पतु रुद्रश्च अथ तिषु चेष्टाभ्यां तारमालयं न पामलादिपु मलादिनिः ॥ २२

स्वरूपे नम तत्स्वरूपादि ब्रह्मति मितिरित्तिनाचात्मत्यागादिषु पिकिंचित्सा हृद्यमानात्मा रोषणेदीनामपि यहणे
पात्रिणामात्मा परमादिनिर्दिष्ट्यामात्मपत्रादमृतेना पिशुद्धपरिणाम विप्रयोग नाप्रकृतात्मायुक्त गमात्त । तदर्थपूर्व
पारदन्त्व पे भाष्य कृतु सामाभाष्य कृतिर्नमिति । आत्मनर्पिकेः । एव परगण्यंतु पत्रयात्मा गध्यर्ण पुणम्य
दिनिद्रिके : कस्यासारसूत्रस्पोर्थमिविदत्रस्य निवासमतापणापतरारस्यात्वदर्शः कर्तामवर्तनग
तिस्याथाव । रदम वाभिविपतन स्वम रूपहत्ता परवाल्पाने भाष्यहिन्या हरिविदितः । कि प्रपंच रतिम
मवीदयुद्ध संपूर्ण वासुदेव सहस्त्रिपरतरतनित्य तिपि शरतित्यस्य पानेनेति भावः । विरूप उक्त ति
एवं च मनं नयाक्तमत्प तिसाद्दिरमपिनपु प्रमूर्तमानि भाव ॥ सत्सतिति पर्व नासिनीत्यादौ हतो
ञानन्निविशाततिमुक्तत्प्राणिनमूर्तिपु सत्त्विस्तनपा तापालिमनु दास्य पुनर्नीयाध्दिरात्मानवीति वा

सि०क०वृ०

२१ बिमुणी र नामसंतेन। नामकर्मवक्र। निपयति कलोप्या ऐ सुद्धत स्वरूदंत विकर्णे। सिक्तजसपृष्ठनिन
बनेतिधमज्ञान विषयनिक्लेसनजनत्। निद्यमिमधातुसंदान नामान लपद्विधि। वच्या। पिफऋमा
निपात। वृकरण। कनुबृद्ध तस्मानस्वक। लेनमाद्य बनमाप्यानस्पकन्यात्। स्मानमन्यो। संवं भोगांदृढ
मानुष्यमि। एतन्तवमानाभावा सर्वविभिन्नदं स्व दिन्नमाव निदपक्रअतं वापुसिनि नय त सं स्तावं
२२ निवेतिष्ठि मेन्ता एकेन नकार वकार योर्द्वै वेनानाधतर विविदि य्व देन सापुद्ध सनत्पकृत्तनाप
साम्रा कृतिन रमतो नोर्द्विवा रा। नोमसनवोरविनापद्वे तनापद् हवुपुस्तक पुप्यता पुनंभावा ति
धिन् वृप्ययो लक्षिति। श्यानि नामिन। नक्मन्ते स्व रस्यानानानं पंक्त रस्तादि र स्वाहा। आदरा मे २२
ति। नरमा ति, तातातिग नामिन्य प्रेणन स्यात। स्वाद:। खरेना भेतं नेत्यात्। तान न ःरा स्वं त

माविरूढ़ी विकारो पाणि ःगुणो नस्यादिति। भव। ननुमित्र दोनां स्थानाधिकार पठाता तमस्यत्प्रमाण
तमयको विनस्यानि नलोपयोग। नन तेषां वस्य पठे द्विरिपानने वर्षे। पनपरो निसर्गविनंद ३ भा
वन्मिति दवापाप्रवत्रणे निरवाप्त ही। सिको लुक्तिनतिपय आदि। द्विनइति सरापत्ति भोति भवा
वैपरत्या। स्पते। रस्यतन्त्र रा इ। नति। तेनाप्रत्ययन्दो निः रसंस्या क्लिसमग्रह रस्य गद्दमुरलक्ष
लं। भुनस्य स्तानया तद्गुणप्र हण ने पदवा नादिश पर विंबोधा। पृथग्य सस्येति। भावतस्यरदाप
ततमितिभाव। नन्वयस्या गलकृता नानन सपरस्यलु मा लुयतन नरत रम्य पृथग्वदन्ते ना
मय सं यहा तवेधमाः पदान्ति। ततं नक्षत्रय परस्य निपातार्थ मा वस्य नं यय यन लक्षणेन सुनं तत
ला नत लमि तिभवः। सिद्धत्वा ही ति। अतरवा वतु। मन सर्वे लर्षपदाशे पदा इति न्यासनःत्तु

कि॰ प्र॰ श्रु॰ नेनन्यादीनामुपिलं ग्रहः मत्तो यादित्ये न मिदं न सुहि। नैनिच्चा यानीह्य लुपाधिरिति वे भवाति
देशानुसारिति तिभावः न द्वितिति अत उपधा या रेनिर्द्दिनं न्यर्थः । दिपलुगप पालनितिपुषस्तुउप
धान्ते निमित्त कृप न स्य षिभावे रन्नानाबति भाष्यस्य। या यादे द्वा पनारिता। यण स्यानिलतेना न्या
रेति भावः पूर्वेन ना कस्य त्वदेना न्यन्न हितसाधारणं स्वरे निषभावः । आगमयण निमित्ता कारप स्य याध्ये
कार्यस्य पूर्वत्तम स्थितिमत्त्वाबाध्यत । निरादर इति भावः आदेशोना पदा अन्तरूपं स्यानिन्नांशिधिनमत
माह। उपमानमिति। अतःअद् इस्य न रमा न्वचना चिन्त्यं। विधिरा भावदार्थः कर्मोपलक्षण
मानिन्ना पदत्वा भावपदे कृते पदर्त्ते रेया। स्यान फलमाह। इत्यानिति निनिति निर्द्धिपित्वानुस्यादितिना
वः स्यानिवत्ता दिति। ओलोपस्य दिव्योप इस्य यात्स्यानि नमादित्यर्थः ॥ नन्वस्य पदत्वाभावान् कुत्वा २५

निमित्तन्न आह। पुर्वत्रादिति। पंचमवंशीसुप निमित्त पदस्येपदे अनि कृतन्या वे न वा तेषि न त निमित्ता
न्तः। अस्य च लक्षणाविति। स्यानिकृते न मस्त्य पनि मित्तं कार्यमित्यर्थः। न रस्य कस्पत्वास्मिते। पादाचि द्वयादिस्य
नेनयष वमिति विनास्य संपादिन्दरालस्य यथार्थवयं। एवं न स्यानिपतान्दरादि। अच्चीचांतिदर्ज्ञापिय
नितित दत्वन्नमस्तु उपपदे आन इति न्न। विधि आनितिरिक्तार्थं निमित्त कुलमिति निवाद स्याधि पिदमति
का मुर्णं अवत्ना यानि। अस्या लक्षणार्थे तु भाष्यकृता मत्यपुरुष द्वारा स्य पदत्वा साधारणं च भुमा वी
यर्नने वेलत्व लक्षणामिति नित्त्यमार्थे नन्वापिते न त्वश्याभाव्यमाना। अयण निधार्थमित्रि भावः। न च
शा चः परस्मि। अतिनिगा आपदस्य स्यानि नकृत्व न भक्तं सुलभ मिति निवाच्यं। रित्वा पदस्य पदिच्या पदस्यापि
स्यानि वत्ता पत्तौ याते भन्नस्य दुर्लभत न तवा दत्वा निसूत्रः। त्वकृत्व्य चापवाद निपय मितिन्याये न नो

वे०भू० पे भवि [illegible] तिं [illegible] स्यानी [illegible] । इ [illegible] मिमते [illegible] न [illegible] विशेषि [illegible] । नहि तं [illegible] स्तोन
शृ० स [illegible] भाष्य [illegible] मनते इति [illegible] पदिका [illegible] तो [illegible] भा [illegible] इति [illegible] विषये [illegible] । न
२२ रमान [illegible] इत्य [illegible] स्याने [illegible] त्वात् [illegible] : । स्यात् [illegible] इति मुख्या
भा भावः । इ [illegible] : ज्ञान [illegible] रूपे । [illegible] स्यान् [illegible] । [illegible] भादि [illegible] तं । [illegible] । [illegible]
स [illegible] । [illegible] स्थिति [illegible] विशिष्ट [illegible] । [illegible]
[illegible] : स्यात् [illegible] । [illegible] संस्कार [illegible]
[illegible] संस्कार इति [illegible] । [illegible] । न [illegible] २६
[illegible] भा [illegible] संभव [illegible] ना मा

[illegible] भाष्ये [illegible] नात् । [illegible] पि [illegible] : स्यात [illegible] पतं [illegible]
इति [illegible] । [illegible] स्यात् [illegible] । कि [illegible] ने । [illegible] । किन्तु
न [illegible] भाव [illegible] स्यात् [illegible] कार [illegible]
[illegible] स्यात् [illegible] इत्यादि [illegible] भाव : [illegible] इति । [illegible]
[illegible] स्याद् [illegible] । न चा [illegible] स्य [illegible] निवृत्त
[illegible] भावात् [illegible] स्यात् [illegible]
[illegible] इति [illegible] भाष्य [illegible] स्यात् [illegible] स्यानि [illegible] इति [illegible]
[illegible] भाष्य [illegible] इत्य [illegible] । [illegible] दिर्न [illegible]

कौ॰भू॰ग॰ प्रहनस्थानत्वनस्मात्स्थाने नमस्य चणत्वं प्रतिप्रसंबेनात्र स्थानिवत्तेन प्रसंगणेभावस्येव नक्षत्राभोदि
२३ इमुखादानां चिंत्यापान्वय इणेच प्रतिदरानवानि केकस्य पादनिपदोक्तपरिभाषानमुपाखनशब्दे
पाद्दिष्यते क्रिनदीर्घस्य यपिवातदोनस्येति लिं। उदस्था ग्रजवोद्धा। ग्रामस्कोटीतिपदसद्दीपानो
नोगसत्वांजकान्नी। चान्वा मेनचो स्तरीचा वा नमाने। अपाप गृह्य स्ये तिपंनम ग्र्य: पादैरलिभाष
समतापा धार्षापाटपक्षेपरस पर्पादस्या मन्त्रोअत्रीसर्वासत्पनरा मसरांलस्यचाद्धित्तनयम
पात्त्।भाषाते स्यातिरि तितेसतं। पादसुते अंक्रिपिपा इस नीतारो सपोद्दे तिप्रवेतवर्णपं यश्च
समासेण ग्रामस्थानि नदान चारणार्थत्वात्। हस्तिशब्दा दाजुक्ताग्रमपंनोष्ठिपिहारीग्रमसीवा २३
दाउकविसाता भस्पतस्य चरणार्थतेच। अथवाक्षेरस्यापिन वा हाप्स्या कोलुसमित्यस्या दि
य

पय एवं नसं हृतुनपमतीत्यारावत्। नासिकेत पञ्चत्वस्य र्थत्वा च दयचरडुससत्वस्त्रो भाष्यरि मा वृसनर्षि
अहणायकपंत न स्या विसवर्णा लिधितादितरन्यबोनस्तर गहवेणसंदति। सम्भ्रो स्फीस्दभाजान
मिन्नमरात सहस्यमाटकार तिप्रतिपन्ने। समत्तामस्कोति सिचएवतोपध तिपक्षेछांदसात्पूर्णन्ते।
याबोध: लाटवेदधि च विसन्देभाष्येन्तो कृतुसन्धिरितिप्यसाध्यचनिवार्थविशापणेन्ना पदस्यापि
केवलात्ति अपणेनसिद्धेन्पस्य लसनेन। अकृत संस्थेति। पत्नेदेकृतासंस्थेतिसदर्थ: संख्यासामान्या
भावेर विषानदो। विग्रहे तुएकवचने अवसरलिंकं पुवंगतसंपतिमाच पृ लकृमितिसमर्थसूत्रेभाष्ये स्पष्ट
। भाष्योत्किमिति। अंयोगसंज्ञास बस्पोत्स्य र्थ: एवनरस्पदूर्वयोगसंज्ञापत्तस्याननना इति मञ्जा
स्वारस्यात्स्य विशेषनकस्याना पेनचार्तनसत्समितितञ्जेन भाष्यव्वनितं नयाप्तसमंतग्रहणं व्यर्थं॥

श्री॰ते॰प्र॰म्बुद्धत्वानंतेरिति॥ निरेकाच: कार्यमित्यत्र स्पष्टमुसंयोगतेति सुसपर्णाकंतस्याद्वादस्याति सांतानेतेष्ठपदाः संयो
२९ गानुपम्पत: पृत्वात्वस्यस्य गेः एतदर्थमंतंत सुहस्य मितित्ये मत्वाह्केवलस्याभावात्। एतत्तएवार्थेसमरत
सूत्रेदिशाकालक्षेनिरिंतमृति भाष्यउक्तं। तद्दित्व्यस्वयागात्मलोप एतद्वर्णरत्ने नगृहाकाव्हृत्वा भाषालस्ता
गति॥ स्मरतेन। अपकृष्यति। तत्र अस्यात्मिपरत्वात्म्यथा स्पष्टत्वेन संबद्ध्यते। तेनपूर्वेणात्वस्यस्पष्टत्वि
दस्सत्वा स्विपर्वतेः उत्तरत्वाक्येनस्व नस्पष्ठत्वादित्वात्कृत आश्यते। तेनन्यायविशरत्वाद॥ धातिसदंदेपमान
शेदन्ययवभावत्वात्तत्वान्तिरिपमहत्यात्मत्वकृनादेनिरिभायवर्णोलुप्रस्थानस्थाने। एकस्यसंयोगतस्पोष इति
नैकेपदेनन्यपूर्वत्वात्मम। धातुनिस्वलादिति। मत्वनत्वापकृकाणादमिनिदेशः। पूर्वेणएवतिस्थितंतस्थ २९
गतपरत्वभाषित्वभासः। निकारस्यपरएवाविदर्भौ भावयानवश्यावर्त्यते। अत्रउरगंसंज्ञापरत्तिप

णी। भाष्यकारं तुनासेयुलुभुरः सुतत्वोपेरोमेत्स्याद: अहत्स्यादनित्यमिदंतन्दिष्टित्य स्वाद्दहरति
स्थितेपरमपिसवर्णदीर्घबाधितत्वात्तृपसर्गकार्यतेनान्तरमत्वा गुणवृद्धिप्रोधार्थं। अस्याऽव
हरणंतशपुरोरिति। अन्ययाद्यवन्तसंज्ञा दिद्दंदमिद्धः स्यान्नमनभेदेहति। नपनितिपात्तहृस्यस्थाने
नेत्वभूमारे यथादिनएवस्यास्थानमकारः भाष्यकृत्सुतनहिं एकव्यमित्यादिसहूरेरमत्वाबर
लिमतेवानिकृतएतेतिभावः। का नित्वादितावायागमेलोपादित्वाकृ नतुप्रश्चस्यानिकृमित्यरंग
मित्यादौनभाष्यसंमतकिंतुपूर्वेनिमित्तकमितरेव। किंचत्यातिभविष्यएवेतुवक्षरस्वभा
वासमतुलस्यावहि नेतमुपनिमितकृत्वागांतकृत्वाप्राप्तिवृहिरगरः। प्रकृतेराहबोतत्योरिति
कार्मेकारस्यानिपत्तनिषधात्। लोपायोरितिहृतयानलमितिउहदुर्गरः। अत्सपरतएवति

श्री.भ.म. तद्वल्लोपं वापि लोपात् दुर्वार स्त्वर्थं ॥ छिशीति [illegible] रनिति विशेषः [illegible] निषेधाश्एवं च
प्राप्तिकालेक [illegible] तत्त्वोपारा [illegible] फलं मुख्यमिति भावः [illegible] स्थानिवत्वा [illegible] निरि
निषेधा [illegible] मे वेति [illegible] निशेषः तस्मात् [illegible] भेदप्रयोगात्प्रयोगोऽयं
लेवा [illegible] स्थानवी [illegible] स्थाविधिभावः ॥ द्विति [illegible] दिगुर्ध्वमुस्या [illegible]
पसंयोगाभिलोपे [illegible] इति [illegible] संयोगांन [illegible] विषयत्वं [illegible]
वापि लिमित्यान्यान। [illegible] संयोगांतलोपोमन्त्राल्लोपं इति भाष्यव्याख्यात [illegible] । बहिरंग [illegible]
[illegible] स्यानु बहिरंगो [illegible] अंतरंगेस्लोपः [illegible] मिथ्यात्स्यानेन [illegible] स्यन [illegible] २१
[illegible] नामन निधानमेव। [illegible] निसर्जनी [illegible] नाष्टकार्य [illegible]

[illegible] बहिरंगाल [illegible] द्विपिर [illegible] मिथ्यत्वात् [illegible] द्वित्रिपि [illegible] मेकायुन
[illegible] विधि [illegible] । एकापंद्विपंद्विपंच ४ एकपंद्विधंत्रिधंच [illegible] स्यपु
पुनर्द्विति [illegible] त्रिपंच ७ त्रिपंद्विपंच ८ चतुर्नय [illegible] मेकरूयं। [illegible]
तम [illegible] पुनद्विः [illegible] इत्थयोगि [illegible] पत्नवा [illegible]
[illegible] चाधानाः [illegible] करणत्रलीनिल्लवा [illegible] निरुत्ते परयोगुंग
[illegible] निर्देश [illegible] स्थाने [illegible] एवाद [illegible] नियानिर [illegible]
[illegible] निधिकारिणः [illegible] तिस्तस्मात् [illegible] पुरुषम [illegible]
[illegible] निनाप्रि [illegible] स्थियर्थेद [illegible] नाद पति

वे॰प्र॰प॰ तेन वा [illegible] प्रतिबन्धात्मनो महद्देवार्थयोरन्यतमं देवस्य विषयत्वमनन्तरं [illegible] चानन्वेक [illegible] पुनर्नीभ्यादिसंस्क
र [illegible] त्रयाणां सत्वस्यान्तर्यादिविभ्रमपरत्वयोर्गुणा नियमित्रिगुणत्वान्न [illegible] त्यसत्वं नन्वत्रिस्वत्रके
त्वं [illegible] त्वरूपं स्मितं [illegible] सुरे दस्यग्रका गादिवा [illegible] नमाकंद्वादि [illegible] नवत्वा
[illegible] विषयत्वा [illegible] ने नमात्मभेदः नवतेना [illegible] महत्तु तेपद विपर्यप्रिया दिति तवेक
प्रकरणमादस्वरूपमिति । ननु पुरुषे नवमीमांसा [illegible] स्य संस्कार स्फुरत्वकरणत्व । दिचाऽभ्यान [illegible] संस्कार
करणस्वतामर्थ्यविकल्पयोगस्य [illegible] पुरुषसंस्कारकरणे न तितदा [illegible] मत । सिद्धां तितपानि
तोनेमित्तिककाम्यानिर्धानां सत्कारणं नन्यथस्य [illegible] चाभ्यभेदेन नतादिपदक शारत्वाप ३
[illegible] तनथामामा दमा पुर्वरते [illegible] नवाय [illegible] णाविस समसांप्रपत्ता

विषेरेकः शब्दः [illegible] तः शास्त्रा वाक्यभेदेन तनदृष्टिपदकुशालकेतत्रवतानु वेकःपुनः नित्ये तःसु
[illegible] मे पुण्य वनि [illegible] नेन काम्यत्वे चेनितनहि क्रयानंतवाक्या [illegible] न भ [illegible]
[illegible] नमाले [illegible] गच्छति । [illegible] योगवि [illegible] नित्यकाम्यत्व [illegible] स्थाने नगुणा विभ्रंसत्त
[illegible] संस्कारकत्व [illegible] । पुनश्चतस्याभ्यानादि [illegible] स्यात्तिपल [illegible] मशतान वि
[illegible] पिनापि [illegible] स्त्रीदेशाद्वयत्र [illegible] ति तितनलास्यंम । एवं चसत्त्व [illegible]
सिद्धांतयोरप्य [illegible] संस्कारक विधिरिव [illegible] तिसहति भाव [illegible] संप्रसारणा [illegible] तिसूत्रे [illegible]
[illegible] चाद्विरादि ति । एवं च पत्र [illegible] माना मानं त्वाप [illegible] नलाभाव [illegible] नचत
[illegible] नेत्य [illegible] तिमपुक मपरिनिष्ठित [illegible] नोद्या धक [illegible] नितलभ्य [illegible] नाने

का.प्र.टी. द्विसन्त्वेषुकालीसनमाप ष्टकिद्वित्र मव्हिनप्रेयागस्यपरिनिष्ठनन्तुसंनवात।अयवहृतनिरुद्विभुरेश्नतारो
दृक्रान्यक्रालतेतृचारिनिरितलमितिचान्मे।आनेन्नापतेरिच्छस्यचतुरुपंचादियक्रारक्काशणामा
८ पत्याविधमिक्तस्तिपर्कम यदा नगापमतिरित्यचात्।नश्चनपत्रश्लतिमवतो।कि।रसंगुनेच्छी।अ
तापमिरवतनस्यायवीनमितिनयुक्तं।उदत्ता मित्यदी।उद्वनहसला।रतनस्यापांमि।।ख्वापादेरति
इसीदृ।सिविग्रहा।नाक्रारेल्लक्षलगतास्यतिन्स्यापेनपुनर्नद्वि॥नैतिर्सिचिघृद्धितिरिष्ठनस्य भा चेति
राधात।।अनलापतरुच भाषाते।।एतद्वापशमाएयमविफार।कृनभेदेननलस्पनतस्प्रथणास
सप्रनगुरोनिद्वृतंचास्यामानंम।अन्यथासमोनाकाशि।मित्यनेनेतत्वोपपुनर्थ्रेतनविस्कारके ३।
स्यापि।मिधानदृपर्थ्वंत्तरूने।ररयोरपतिद्विचनंतुत्नारिपयस्यरचामिन्नुरशत्तासाक्ष्यातत्ता

समवरतिननलस्यामानं।।नयतवसहिप्रहरोरोदितितस्वरलसामर्थ्यी।भवृदिरितिवाचा।।।कशाद्दल
दनलागवाकृनेरवतेनन्नदमर्यादस्याप्तनाम।।एतेनकभुपासलिसज्ञरवंधुस्यद्विलनक्लल
भेयानुनद्विलम्मुतन्याप्तम ग्रुदमकारस्फरानिमाख्यरस्यतिलस्यनरस्यादस्यारवाद्यमित्य
द्रापमिसलपान्न माध्यविरोधात।।मिफासन्यात्प्र ग्रुव्येस्यनलस्यस्तमसमाप्यसेनेतिदिक्।।इति
द्विलमपीति।।एतेनाह्वमीकृतणीद्विलंस्यानेद्विलापितिल्लस्यमेदोस्तीतिपरास्तम।।परद्विलस्प
७ पानुल्यापते।।रस्तुतसंतपाद्विलकतनस्यानोर्दचनरियुनवनिहपितम।।मसारस्यानुमि
ति।।यभ्यासप्रतिवाधः।नर्थश्लपंदसिवाद्यनात्।।नातुयतेर्णापरसादोनदोषपरतिभाष्य
एकस्पैकत्रद्विलकतेएकाभव्यपदेशहगा।रवाद्विस्ततादगेनन्यायेनाव।पुनद्विलाप्राप्तांभन

सि॰को॰ पू॰

त्र स्थिका च स्तानो येन वरप्रकृतौ तस्यापि। तिवं चोपदेन तया तास्य उक्तः। रूपत्रा शिशिरिति। एवमाह चिवी
संतु भाष्य त्रमाण्ययामिते न न भिधानं॥ स्तौ तिण्यादीति। सत्र स्थः सोपुष्य नेः सन स्थापुषि ष्व पतेइांन
भाष्यप्र याणाप्यिठाद स्यूने रस्याहूः॥ रूपाणाभानेसमिति॥ रूपादिश्यमिति तिप्रप नदाह। न
चेतो व्हि स संगा तमेति। सका रा ह्विस नेति॥ एव नु पर परत्वा च ठि न्नेत्व लक्ष्य न तेकस्मिन् धुकारे च हू
त्वा वपि ताहृशे सकारे लक्ष्य नवात पुनः प्रवृत्ति र्नत्य यत्ति भावः॥ एवं संप्रसारणादि विधायण त्वा
वसि प्रमुहित्व मिति॥ लक्ष्य नवात यात दुःश्ध पुनः प्रवृत्ति र्नपसे बलि न न संप्रसारणेह स्याह च
स्वर्थमिति वो ध्यं नसपि नेति यद्योहशे पसरे तु नुदत्वासा भाष्यनयदतं जदपिनसर्प भा तस्मादि   ३२
हेति॥ यणामय रस्य ने स्वर्थः॥ निसमेमाय सूत्र भाष्यातु कार्यं प्रकार्ये स्थिवि पाधं नर प्रस्तोरि ति॥

भ्येते॥ फलं तु रूपद्वानुसारेणेति पदे॥ संप्रसारणस्थानिकस्येति॥ स्थाने आत स्येति दोषः॥ साक्षा
संप्रसारणस्थानिकत्वं रूपादेर्हेलक्षास्यारे भसामर्थ्य ह ल्. विधौ स्थानीवत्वं स्यायो पिप्रूर्व रूपेण तंर प्रहा
स्यादलरति। दीर्घस्य स्थानिवद्भावेन संप्रसारणत्वे भावाभावदिति भावः॥ दिस्वं नेति। पूर्वत्वम यरति। प्र
संन्यत्सूर्यः॥ हलमकरेति। तथाच भाष्ये रेफस्य हुनादी रूपरस्य पूर्णं दिवे वन प्रतिशेधः धुव कल्प्यः
त्वमापेणपनि। कुरवेनाम हुह वः नवतत्वः रेफा पदाना सवर्णे निसर्जिति। नेमो रहोकार्मिको किमा
हीनो मितं दिवे वन स्यालि। अन्यथा पवनारभे दिव पवमान स्य निषेधे न फलं भेदे प्रत्याख्यानाना
पतेः तास्य शूलन। वैशेष शाहे बो धितेन यवपवरि तल नि मित्तत्वेनवर्तने व पाच्यान्तरेणानबोस
नन कार्यि त्वं प्रसक्त रनवरूहाणे न नेन भाष्यमामाण्यान् समामान्यत्व एव दिसकार्थे वाध्यव बासि

के॰ म॰ टी॰
३३

नक्षः॥ नित्यत्वनाशि॥ रं स्वमादि इत्यत्र ग्रस्यं॥ यद्यप्यपाकः स्नानादे इत्यत्र मंत्र पाकौ शरस्त्वा दि
निषवाकः पाद्य च नास्त्र नित्या जारं दश द्वारं केः [illegible] स्नानात् इव यज्ञ्यश्यणा याचनादि च
स्मरणस्यादि इति प्रश्ना [illegible] पदाय निमित्तकर्म पत॥ कपदह इति। [illegible] निर्धारित स्थानत्वानि सत्वन
मानं वक्रा यत न ध्यवन्त्य त्र निमित्तता आश्व्यान वस्त्वानि [illegible] वालिका धीन। नन्त्र कौशि न्यग्रा ग्राय
नवक्षाञ्जलि वदन्ते निस्य हेतु देशः स्ना [illegible] दि इत्यत्र भाष्य। नरश्राद्धियोग पानिषमनाः धी नृरु र स्यान
काञ्शल मेन द्विपश्च। कंपतज्व कौ [illegible] भाष्याति भव तिष्वपण न विज्ञेय निर्दिश्न सामान्य विशि नेवाच
वर्दति [illegible] भिन्नुक यन्नताह दिति वाच्यं। [illegible] बोध्य त्वन्न निमित्त लाइ रणि विपेता द्वानारे निमित्तव ३३
न तेषिति मध्यमानां मरा स्नदृमि नि दिक्षु। एकृ स्मं विधृ [illegible] त्साधूनृ विना दितमशु [illegible] पुनेश धाय

[illegible] नित्य भावः। तथा निवृत्तौ [illegible] नन्नृजान्ता निनिर्निखस्थानकारे श्वरता भेना धिकारस्थानकस्या प्रवृत्तौ [illegible]
[illegible] नेह शाना प्रसाद स्थानमिति निता। [illegible] रनि। [illegible] दर्ति चर्वा [illegible] विषय
यः [illegible] यति [illegible] धनुः कारस्यो [illegible] रति [illegible] रहो [illegible]। [illegible] निरति निष
टाक्षर। शाब्दि केनस्थमेन त्तस्य पापा निकर्म क्रियेत प्रत्न सन्नेण इति॥ [illegible] तस्य योग्ये [illegible] स्यान [illegible]
कृताविति भा वन्न [illegible] स्यति। नन्द्विति भिन्न [illegible] कर्तव्यपरम सिद्धमित्यर्थ केन पूर्व [illegible] सिद्ध मादि
तरस्यनन धातुतका [illegible] दस्य लिपकुमुचितमि ति वाच्यं। [illegible] विशेषानादेन नदसादर णात्
[illegible] रेः आनंतरं [illegible] रूपविशेषाणा [illegible]। तस्मं नंतरं [illegible] रातात्। [illegible] कामि
[illegible] नचिवाध्ये [illegible] कृत्वेति [illegible] पितत्वे वास्या: परिभाषात [illegible] कृतेरित्यत्र विस्तरः नासत्ता

शे॰ कौ॰ सिद्धिमूर्ते [illegible] पिबो भ्यां कर्तुं करोतीति। [illegible] न इत्येति भा
वः [illegible] मिति [illegible] भूत्वा। नेति भाव [illegible]
दरति। [illegible]
वै [illegible] मिति भावः [illegible] मा मिति तिति [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] भाष्य [illegible]
[illegible] न पूर्वा [illegible] तीति [illegible] प
[illegible] १४

[illegible] दिसमावात। [illegible]
[illegible]
भाष्यवृत्ति भावः [illegible]
[illegible]
[illegible] इति। [illegible] नस्यादिति [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] भाष्य [illegible] परिभाषया [illegible]

श्री॰पु॰ह॰ सोपानिरिक्षमानोगिरिसस्य लोपदसेर्थनसेपात् । [illegible] । सत्वान् । सूत्वलो [illegible] दिव्यादेशेचोरि [illegible] भि नभा
३५ नःकुलं [illegible] दिति । देत्यनप [illegible] भावानु । सत्वं [illegible] विशिष्टपा [illegible] स्थानिपतेन [illegible]
स्याद्पितिभ [illegible] नरंगत्वादिति । [illegible] निमित्तं [illegible] भावनिमित्तेन [illegible]
पुंपक्षसास्त्वित्यर्थः । भाष्यतु [illegible] मानमेव [illegible] तस्यो [illegible] । तापिनत्वादिति । [illegible] तीति सूत्रेभा
[illegible] तादिति । [illegible] ग्रहणं [illegible] भावादितिभावः । [illegible] दिति । [illegible]
[illegible] सुनोति [illegible] मावादितित्यर्थः । सुनोति [illegible] रूपानपापादिति । सुनोति [illegible]
दित्यर्थः । [illegible] गते [illegible] तेनाभेयोगादिति [illegible] पकृतत्व [illegible] भानतूपाच [illegible]
[illegible] गतेश्यात् । ननु [illegible] पायधि [illegible] शतासातेरित्यर्थः । नदनदा [illegible] । [illegible] यदरतितमम्यम ३५

न पदस्य [illegible] सिद्धिस्यर्थः । [illegible] तिनि । [illegible] दिति । [illegible] दित इत्यर्थः । [illegible] तरंगेलेति । प्रथमम
वृत्ति [illegible] मर्थग्रहणं [illegible] विकार्यादेव [illegible] स्यात् [illegible] व्यूहपरि [illegible] प्रहतेरत्व
[illegible] चेतिभावः । [illegible] दित्यादिति । [illegible] कोदिति [illegible] माद्यर्थ [illegible] भावेनसमैतत्व
[illegible] पिवा [illegible] पिनीति । [illegible] स्तेन [illegible] ग्रहणे [illegible]
मिति भावः । तथाभूतस्येति [illegible] तिपदितेति । [illegible] निर्देशात् [illegible] दोपर्दतु क्रियते
[illegible] पृ॰ [illegible] पापचे [illegible] स्फुटुकमा [illegible] । एतेन [illegible]
दिति [illegible] नियम [illegible] निर्देशाभावा [illegible]
[illegible] दिति [illegible] निष्पं [illegible] नशाके [illegible] भवति [illegible] सिद्धा
दात् ॥

अ॰प्र॰३९ सूर्य इति लघमेन॥ तत्र पक्षात्र वर्तमानेतु कर्मचोत्तरानंतत्र्दनिमित्तक [illegible] कार्यत्वान्नदोषः। अत्रानंत
३ र्यमिति अकारान्तत्वं मित्यर्थः। यन्निर्वर्तितपरत्वेविहिताक्रियायुक्तस्वरस्य तं ःरस्तुकत्वादिति। भाष्यकारा
शिशिरशिक्षायनउत्तरार्थे मितिमन आह बीजसिद्धः पंचतीयादेरिति सिद्धिः। अत्रतागुणरतुनारायीति
निकाविकारः स्याद्धः। इत्यमयोजन मिति। ननु तिर्यायेस्यापण दण्डत्वस्यस्यनुनासिकत्वेनतदनुकर
णतत पदमो मित्यसो मात्र अंति परको नुनासिक भावार्थपरस्याहरीरूपत्वाहृशं दथास्यादिति
पदहर्णात्स्वत्र्यं ए चानित्यत्वे रूपं चनिया चो। नन्वनर्थकाणुरितिसूत्र भाष्यो रूपमेत्वाद्यपरस्पराद्वला ३
नदुला भावेनरूपपदरशेनाव्याख्यातं। रूपमष्ट्य नच आपणतान निपपो स्थानसस्थानन्यानः। अतःएव
तत्समवेणहित्वात्स्य चा निरूक्तो। नपदीरूपानयं मसस्थान नभेदशाद्वरसा। तद्वतस्य शाहृस्यरूपामिति

अर्थ इः अकारः स्वरस्तु नतद्धानिति शाकुल्तादिवत्र सशङ्कसरूपमितितदर्थः। तत्रस्थने रूपानित्ये शास
शनिर्देशो नस्या दित्युपन्नस्येत्युकं परके। गुणः को नवमीत्या काशस्थास्या निगुणगुणे कृदतिल भेने
तवो भवगुणकस्य पास मनाहरूत्या नीतरत मत्वाद्य। नतुगणकस्यवाप स्थितत्वा चनत्येनसिद्ध वापरक
दुगतत्र यागकस्यापस्थितस्य ग्रहणं। प्रयोगान्न गुणो भेदकणवत्रवरत्परसुचा रितागुणो भेदको
नतु नवायेशतिपर ज्ञात्वा नापस्थिता। नतु नासिकस्येवरूपस्यानंतरतमत्वादिति। पिः यत्रगुणरणानिर्द
ययुपाकसेनवृत्तवसरणं। अतएवान्तर्विनां नसुत्रत्वण्या शाहृस्य निपातत्वात उदात्तेनयां शाद्वेनका
माभ्रिरिशेकार्यपाणसुत्रत्वं एवोमितिस्वरीतरतिवाच्या दितरत्निरत्रभाष्यकी पदार्थरूपं एवाजि
तिसवएकारशमा दुपादत्वा दोषोपर्यग्रहणं कर्तव्यो। किमावचनतुमो ज्ञापकादशमाभव त्विति चार्मि

वै॰कृ॰टी॰ कोके॰। च कृ॰ नार्द्दूलेरस्य व्र्बोगा[illegible] भार्गेन एकस्तुर्न पर पारिति येगा निर्दिकः भावोपरति व्याख्याने पं नतित्व
युरंगणमाशकप[illegible] किनो केत्त पृहलसर स्वभावाडंभसेरस्यात् [illegible] भाष्येतनु हरस्य हृत्ता भि सामे ना॥
३८ सिद्दाने हनुस्य हा पंमवत्सन[illegible] दणो इतिन वेव भाके सर्व चिता रकायुण इति[illegible] स्य के पर क्रमु विषय पान
वहिरुक्लारि [illegible] पा भावन ने गुणोः [illegible] सिकस्या शि तिशं भित परस्य [illegible] शुद्धो भविष्यतितो भाष्य
कुलम्। तस्यमस्तु कुतीसो पपतति निदिकः एकादशा उदाने नोदात्त र तिगणे जिति स वरख केपद स्के[illegible]
[illegible] पादकुला तन स्यार्थ साध कृत निर्दिक।। नान कुसोपदे तिपादन छंदा नेगः अनद्गमसा चिति [illegible]
सोभ कृति बिया व्याख्याने भाति कृशाद स्यपूर्व निपातापत्ति रित्यादि॥ [illegible] वा कृ भावोद्धि तिषिय ३८
सतमोति [illegible] व्याख्याह निर[illegible] व्याख्याने तोत्य भाष्य सर्व [illegible] रिति। भवा [illegible] विधानं तु [illegible]

[illegible] ह्य[illegible] परो य र्ध [illegible] भादिसाद्दिलोपे न वसिद्धे रिति। देश विशेषाणामिति। देश विशेष[illegible]
[illegible] शिफल न जाति [illegible] कृत्वा भावानु विशेषणानां [illegible] तारेति न निय [illegible] तिवा व्यम। कृतस्या
देशि कर्मणः [illegible] वक्ता यां पदी॥ [illegible] मेण्य [illegible] कुस्तादी तिस्या न किं [illegible] नितर
[illegible] सारसा [illegible] स्पाद्व्य [illegible] चार्य [illegible] केत्व ना [illegible] शाम मित्याहु॥
निरालंबन स्यादिति। [illegible] मिल्य सवाले [illegible] सक्रय [illegible] नातः [illegible] तिवन
[illegible] सम हत्। रस [illegible] मा भूदिति। उनरस्य निरालंबनामित्यर्थः शाद्दविकार [illegible]
[illegible] निषूत्रीति भाव [illegible] स्यादिति। एकदेश [illegible] तन्याये नाते [illegible] मित्यभावः
[illegible] स्याति। [illegible] भेदे प्रसंग [illegible] दि॥ [illegible] तपस

दी॰कु॰ऋ॰ त्वादितिभावः। ननु पुनरुत्तरग्रहणात् जन्माद्यस्य किं न गृह्यते न माभूत्तु [illegible] मानमाह। नाभ्यैत इति। उदाहरणमस्ति। तुल्या
२९. दिस्थत्वात्। यत्रतु कार्यं कृतमेतेषामिति। सर्वत्र वाप्यमाप्यावहरणासंभवात्तत्रा [illegible] तत्र दृश्यं तदेतदिति नाध्य
उत्तरग्रहणेति। नाबाध्यत्वात्पूर्वमस्य पदस्य दृष्टतुदाहरणं पदस्येदं मपः नवुसाय बाज [illegible] तेन यत्स्य
नित्तव्याहारमेकेति। तस्मात्सिद्धं नवा परस्वदेशेन नपितव्यमितिवक्त्स्यावात्तु [illegible] स्वाभाव्यः शङ्कनयद्वा
जन्मस्यशास्त्रं त्वव्यमितिचाचन्दात्तिविति [illegible] भवत स्वाभावात्स्वुरिति भावः। [illegible] दिगथ्यं तु अप
रोबाहित्यन्तु ऋसेचनात्पूर्वपक्षेत्याह इति सिद्धे पुनरुद्धरणेऽत्र धर्मत्वा। एतेन पुनरुद्धरणं श्रीनतान्तत्वनि
वाणात्तु स्वाविषयः भेदेति [illegible] याजश्च विषयेऽस्मिन्नर्थकमितिस्यात्। म
मान [illegible] त्वव्यवस्थितप्रापना भिन्नि। स्वर्णसुवर्णमिति [illegible] तिसमा [illegible] पामोऽन्येनेत्यादिसिद्धि २९

रितिभावः। एवं तिद्धदृष्ट्यामस्य मिश्रणा दीनवापि दोषमितिस्थितिमे। तद्वाप्येतितुल्यास्यदतिम
वस्तु भाष्यकारार्थः तेनहि पक्षे नवर्णरक्षिता [illegible] न्यायाभावादिशुद्धा नितात्पर्यसतां [illegible]
उ॰ सो स्वातिनियमादिति भावः। उत्तरपक्षमिति [illegible] सवर्णदत्वादाद्यं मित्र्यर्थः। स्वरादार्थमिति। नियमेन
तेउ॰ किं॰ स्वारेनेति नियमत्ताधारणा वर्णितिभावः। सुस्वरतु न स्यादिति। पञ्चादीनिपरिणामे स्यापिलो ध्यं
भातिपरोऽस्मि। एतद् उच्चारणानुस्तेतिभावः। नानिपातोऽत्र परिभाषा या चा। तर्णय हलो तद्यातिसाप
तस्मात्तदानिस्सताभावसाधकत्वे। ध्वनितित्वेदः यत्तु भाष्येष्वरे पवांतादिरनभ्युहलो नन्तर्गदस्य रि
निर्देशः अचाति पादस्यग्रहणम्। याकरस्यानित्यत्वस्य भाष्यमात्र मिश्रन वो सुस्वरः पूर्वमत्राप
नेतिरूपरूपेन नपितार्थः। गौराद्यन्यस्यत्वतेनेति यी स्थानेनत्तोऽतः पादः [illegible] तिस्यनेनचाशं सपादिकेति

को॰द॰श्री॰ कृत्स्ने न निर्दिश्यन्त इत्यर्थः । तन्नाकारे इत्यादि न एव ॰ तस्य प्यारेति प्राप्ति पारोक्ष्ये ॰ पत्यापि केवल इत्यपि
५० द्वौ ध्वे न नु गौर न र च न स्वराणि प्राप्ते अन्य श्चोक्तः ॰ कृत्वा विसर्गा रामा पिब्या इत्यत्र न क्ष भाष्य आमा
त्पात् चिकिर्षया अभिसमर्थः ॰ भाष्ये तु । [illegible] पि विशेषस्य स्पष्टत्वात् । विकारा आमित्य [illegible]
त्वात् नेत्किं मानमिति ने च उपदेशे चार्था उदात्तस्य निपातनेनापार्थः ॰ व्यासस्तु लक्षण परन्ना भाष्यस्य मानत्वात्
विकर्ण शब्दस्यामन्त्रितोदात्तत्वेनोदात्तत्वेन उदात्तः तत्रादि तस्यागमानुदात्तत्वे प्राप्ते अनुदात्त प्रयोगे [illegible]
ताच्छब्द आद्युदात्त निपातनेन तु प्रत्ययात् कारस्यो दात्तस्य [illegible] स्पष्टः न चाना [illegible] दात [illegible] प्रागुदा
तस्यानुकरणं मा भूदिति तत्स्यापदेशे [illegible] वा चाप्य इति समासांतोदात्तत्वादि आमंत्रितोदात्तादपि प्राग ५०
र्द्र॰ स्वरस्तु तो पत्यादागमं चित्स्वरा इत्यन्वयः भाव इति [illegible] गता सर्वत्र दैवतमान [illegible]

स्वपरत्वेन प्रथमं समासस्य समासस्वरस्यापागतत्वात् उपदेशेति बहुवचनं चारितार्थ्यं नांगारा संगासां शब्दादि
रंगा पुत्रापेक्षया तरंगतात् पूर्वमेवामंत्रितस्वर प्राप्त्यात् इष्टं तु प्रतिसंपादने ॰ स्य सामर्थ्यो भावान्नान्तस्थानथ
आह । चापि तीति । प्रथमान्यथासेनादादानुदात्तनिपातनतो पदेशे कृताः तथा ॰ करणे गोत्रादस्योदात्तमिति भाष्य [illegible] नि
तु लुके भाष्ये सूत्रे गोः अर्थे [illegible] त्रिचत नति [illegible] मिति [illegible] मित्यादि [illegible] श्रु [illegible]
प्रामिएट ॰ इति वर्तते तत्रानन्तत्वादिति [illegible] न [illegible] एवं तर्हि चित्रगणार्थमित्यत्र भाष्ये इति । प्रत्यय
ने इष्टं तु न मदपादे प्रकृति भाष्ये यत्नात् निषेधमनादि विरहात् सर्वत्र [illegible] तस्याप्युपलक्षणं अनेनैव प्रकृति
भावे इति प्रत्यक्षो पूर्वस्यैस्तस्य [illegible] वार्तिके भाष्ये तु चित्रगुणादा शब्दस्य लक्षणामिति तत्परिष्कारानि च तावत्सा
तत्वे तिषेधः स्वतः ॰ एत ॰ अतिपादो कल्याव्ययेणानु न नकार्यमिति तन्माका न मिति विकृत् रागस्वरादिति ॥

ऋ॰ग्र॰ पउपजक्षण क्रिरम् । इष्ट सिद्धेरिति । तदी तस्यस्या नेशादेशतिस्या दिति । तदुक्तं व्याख्यानमपि नांजते । भा
५१ भाष्यात्समलत्वा दिति । इंदे चेति । सामर्थ्याभिलत्वमेभि मदुकोरिति भाव स्तुतरे निष्फलमिति भाव वचनसाम
र्थ्यादे वहुतस्य तन्त्रमाति दलमिति भाव : उपलक्षणा मिति । एवं च । अस्य लक्षणा द्वान भवतु) इति भाव : एदि
स्यादिशिति । वाक्यस्यदेस्य तिङ् - वाक्यमिति एकेरि ति भाव प्रहरदेव दति । किंपदाध्येन । अत्र पक्षे नि भाष्य प्रकृत
नि भाष्या यस्णमरणास्या नुवादेश च्या विंशुत्सः प्रत्या नि वादरे त्यादियस्य शास्त्र भाष्य मपि ने कृत्रिमे ऽन्ति प्र
भा वस्तु न्यायो चिन्त्र नशा स्त्रा मान निसप रवो ध्या । अस्य्यात त्राणि ति । स्वपक्षेति तत्प्र स्तुतस्य सर्वं : । चतु
रूरणे दृ गतं वोधु कृत्वा भाव्य चेत्स पिवो ध्यां देकृलि कादिति । पक्ष सा प्रकृत प्रहृत्वा चस्य ये कालि कृते नन स सस्रा
स्या भावेनततल मिति दिर्थे स्तुतपकृति भावदति । तत्स्य मनन्तु तत्र दावे ा - केरिति भाव : कृत्न चाकरने एस्ग्रा ५१

र्यस्य । लुङ् वादिसे चति भाष्योक्ते ऽपि रिदं सर्वं चिंत्य मित्यपरं तम् । मकारां तरे एपापि भाव्यत् नवश योत्रेस्य हृ । अपि
चेति । पावैरिकृदमि अस्य यदुराणस्थते ना नेरिकृतं स्या न भवे । कृ मार्या रिति । अन्ताहि घरस्य मलक्षणे नहि तु
चनानेनं च फलस्यानुईचं कलामिति ज्ञीति भाव : उच्चदि वत्त्वनांतेईसंत मित्यर्थः । ॥ एवं तत्र पवाहि वचनेन्ददं तत्र
सर्वैत्र एवं ता । प्रध्वसंभवरणवदरो यो बाध्य : । उत्सर्ग मिति पूर्वोक्त निशेषः शब्दर न पर्याय : स्वल वेपनन्तु सत्या
भामेति चत । एकस्य शार्ङ् तिसृ च गति । विनापि प्रत्ययं प्र योनर एव यो शास्य नं तादृशा च वंचस्य देस्थेन वत्सा
दिकः । शास्त्रर्थेन नलौ भावा भ्या इति वचनेन माद्र शास्त्र लेन था कृत्स्ने य स्वंड पदेन प्यातमाना नोभो न ॥
अरे मसामर्थ्यात्सिति नतु काकं यत्कालसेनुनासि कृप्रति षेधेन वारिता र्थाा तन्त्र पक्षादिसं ऽशास्त्रे स्वन हृ
त्तुः । बाधकस्य पूर्वस्या सिद्ध मिति चा तिसेशः कार्यार्थ : कार्यमा नंन वाक्या श्रिया भ्येनर मिति चहुशाक्स्या

वो॰ष॰ वोपकारे देशे स्वजनेन तस्मा क्लिंना। पा विकारस्य सत्य प्रपंचमुलत्वात्या सुनासिका [illegible] मितरेकता
कृतापेन सत्ता पा [illegible] तेन तम हृष्या। क्षिप्तस्या मुलशुत्या [illegible] हृन्य भ वैका सिद्ध मि सन स्य हृत्वं सिद्ध मतमय्यस्य
वृद्धिहृ अनदेक्षा कस्य ता प स्मादसामादिसमग्र हीतुग्रावमता। एतेन कार्यकारण पक्ष पि पार हतत्व [illegible]
[illegible] नपया [illegible] नसंज्ञो पस्य मिद्धत्वं दुर्वारमिति पानामिति च [illegible] स्मादस हितान्यारोने प्रसिद्धो साधन
नेष्टा [illegible] एसान [illegible] नकु तस्य [illegible] वापि पुन [illegible] स्यात सामर्थ्य नासिध सवाधात [illegible]
[illegible] स्यादोष्य [illegible] तिनार्थन [illegible] रणा मिथानाद्यमस्य मिते पिना मुनासि करस्वाशतात्। प्रश्ने [illegible]
[illegible] सर्वापि निका भारेशस्य [illegible] सत्वादिति भाव। [illegible] नोस्य [illegible] करणे इति [illegible] ति [illegible] करणा मिस्ति
देशान [illegible] सवप्रयुक्त। मक्ति भाव [illegible] नानि देशन मग्नत्वा तेगुन [illegible] रापदेरखादा [illegible] कार्य प्रभा ४२

भा प्रेत्य [illegible] स्यात्तदनुकरणेन निर्देशानासिध्या पदेश [illegible] रेवा [illegible] तिभावः। अन्यथा [illegible] ति [illegible]
मतस्य रत्यर्थस्तदाह। नामरूपादि स्मरणादि स्मृतस्मरणे विपरता [illegible] करस्य [illegible] मर्यादानिनिश्चाति
सवमध्यम [illegible] पि समासः। मतादि [illegible] भावत्वेन [illegible] सामर्थ्य [illegible] इति [illegible] निरहृस्य
म। [illegible] भावा भाव [illegible] संसत्वात [illegible] रूपत्वादिति। नवेत [illegible] नित्य [illegible] इति
[illegible] इति [illegible] भावात् एवं च [illegible] विशेषण इति [illegible] स्येन
[illegible] पर्यंतमप्यस्य [illegible] पारेण सकदुतिन्यायेन [illegible] प्रवृत [illegible]
[illegible] भाव [illegible] दि [illegible] निषिध्ये [illegible] सिध्य [illegible] न्यायेन नि [illegible]
[illegible] दुर्वार [illegible] नामि [illegible] भावाभावस्य

श्री॰प्र॰ वित्वेन परत्वाद्वित्वस्य समानं इति वाच्यं। संज्ञा वा एकत्वात्। शास्त्रकस्य च विशेषाद्यं शत्वेन संज्ञाभेद विषय इ
ति भाव इति मिदं चिंत्यत्वादिति अत इति केचित्। परे तु णो द्वित्वस्य इति वक्तुं इति निरपेक्षत्वेनांतरंगत्वामिति पर
त्वेनत्वुकः। संतु श्व निति तु निपात पदानां नु इत्यं। अन्यपा प्योदंतं निपात स्येन इत्तो किंतु व्यापतिः। नित्यम्
मा विधेयो युगपत्त्वातानविरोधाभावेन परत्वादिति स्पासंतो ते श्च। एवं च परत्वादि स्यांकृत्त्वताद पशदत्वा
दित्येवार्थः श्चौतत्व इह पाठ तु वृत्ये च सिद्धं तु नत्वे कृग्रहणे नापित्व विधृत्ति सिद्धौ वा नित्याथे मे पसं तु द्वित्व हय
मित्या तु। श्चा च स्य रूढ इति। अन्यथा दूकौ सवर्णोत्सेव मद्रू कृ कुत्त्यानुवृत्तिः। सांच सैव प्रतद भा पो न यद्वृत्ति नाय
सा। गाष्येति भावः। षत्तु त्वाशा दिति। अत एव तस्याः श्रवणं तः। अत्र दत्तिप्य साप दार्थ व्यार्थ मार्द च सूत्रे च॥ ४२
निरूपयित। न च लिंगस वेनाम नपुंसकत्वा सुपगमे नास्य व्याप्तः विभक्तेलुंका कृत्वापतं न वा। पस व्यपति

समासेन निर्वा हः इति शब्दस्य कादृस रूप परत्वात्। स यथा इत्त्वे नते ने क श्च अत्र रूप सा मर्थ्य स्य इत्व पाद
सा (न च गो ध्वंगो श्चौ इमि स्यात् इत्त्वे इत्याशा द्व नु कारणे कृत्य कृत्व च भान भाष्ये क्ते न इत्त्व ति व इत्तु कर मनि
स्य विदेशान व्यत्तं सुत्व न निति वाच्यं। प्रियो द्वो परि ति इत्व भा व्ये केन तद इति देशा नित्यत्वे न स इत्व इति मा मि
नापि कृत्वा प त्वेन श्च साधारण प्रयोजनत्वा भाषा सिति भावः। नवर्ण मे पेति। एत इर्थ म पी सर्व। श्च नित्य नंभि
पि सं तु द्वाना श्रिनो धाह इन श्च धी ति कृते व्याप्त नुना सिक इति पूर्व स्या तु ना सि के व्य दे न नां श्रिना सिद्ध म कर्मा
श्रिनो धीत्या स त्रा पि फल म स त्वात्। श्चा पृथ्यादि ति। न चे पं व्या सेय था सं ख्य पति आ ख्या सा चे ति कृत्वात्। स्वार
मह नत र स्या वि नि दें शा त्वु ति भा व नं पुं नी ति कृ म को श्रि नो पी स त्वल स्य न का ता प ति भा एण य ति ध य को य द्व
ना सि क इति। विधेय को यं य कार स्वार स्य प्र त्या हा रे तु विधे य भिधे य म वर्ण ग्रहणा भा वे न पूर्वा को नि इत्व

सिद्धत्वमेवापत्तिरितियावान्यारसेमानखपुद्पपातस्यादिति।नचावापिन्यासेसंत्रिपातपरेभावपयानुस्वाएपा
निरितिवाच्यंविपाधांतवापत्वेनसन्निपातपरिभाषायाअनित्यत्वस्यापितापनादितिभावः।ऋतुनाविंदि
कारइति।स्वैकपदानुकेध्नामरूडुनरस्य वंविधीयमानस्यसवर्णो शाद्रूत्वेणानेनसाद्गुनामिथ विधाना
नोकेनकृपानवसः।अन्यथाइदमोमस्यानुनासिकोफार स्यात्।अतःएवड्रसेनिषयेगुणनामवेदकृत्वपरा
नायंयणमितिदिक्।इत्यच्संधिः

3॥